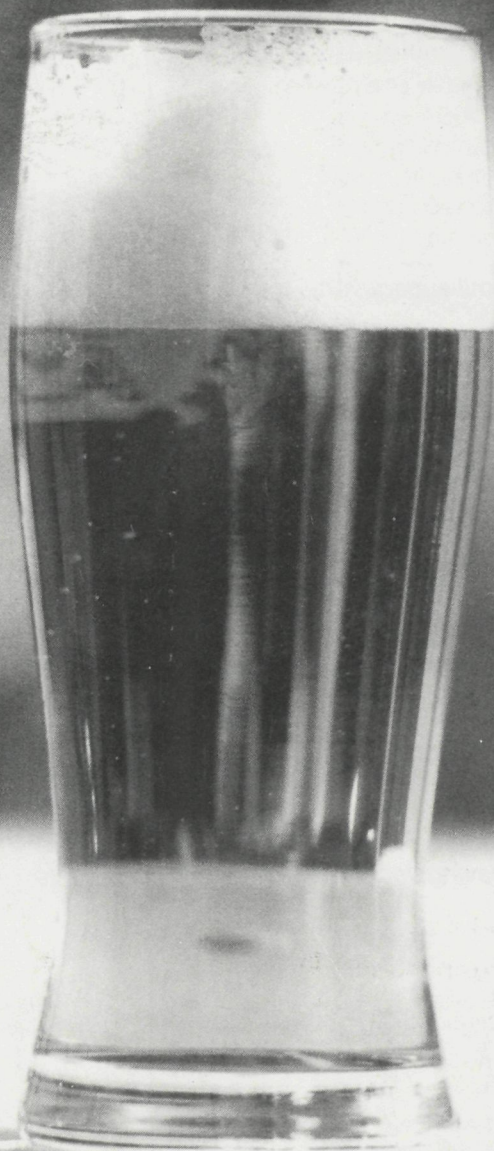

MILIEURAMA

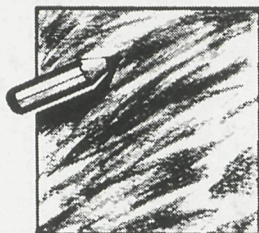
AFGIFTEKANTOOR
BRUSSEL 4

▪ MAANDBLAD ▪ 11e JAARGANG ▪ OKTOBER 1991 ▪

—— Teveel nitraten in bier ? ——
—— Benzeen in de omgevingslucht ——
—— Onoplosbaar kernafvalprobleem ——
-Genoeg industrieterreinen in Vlaanderen-

BOND BETER LEEFMILIEU . 10

Inhoud

Inhoud en editoriaal	2
<i>Nitraten in bier</i>	3
Flitsen	6
<i>Openbaarheid van milieugegevens</i>	7
Prikbord	10
<i>Industrieterreinen in Vlaanderen</i>	11
<i>De vicieuze cirkel van armoede en milieuvernietiging</i>	14
Frontlijn	17
<i>Interview met Luc Dhoore</i>	21
Ledenblad	24
<i>Onoplosbaar kernafvalprobleem</i>	25
Wet en Pers	29
<i>Benzeen in de omgevingslucht</i>	30
Boek en Milieu	32
Kruiswoordpuzzel	34
Kalender	35

VlaReM

Het Vlarem is nu ongeveer 1 maand oud en de eerste aanpassingsproblemen laten zich voelen. Vooral de door de milieubeweging zo lang nagestreefde algemene openbaarheid van oude milieuvergunningen doet sommige gemeentebesturen huiveren. Last van een slecht geweten?

Tijdens de lopende provinciale info-ronde over het milieuvergunningsreglement wordt door BBL-medewerkers uitgebreid toelichting verstrekt bij de mogelijkheden uit deze omvangrijke nieuwe reglementering. Alleen wie zich uitgebreid informeert, kan goed gewapend ingaan tegen misleidende tegenargumentatie en verkeerde of te enge interpretaties.

Bovendien is het nieuwe vergunningsreglement nog niet volledig. Er wordt met spanning uitgekeken naar het "Vlarem II", met de algemene en sectoriële milieuvergunningsvoorwaarden die als uitgangspunt zullen dienen bij de invulling van de individuele milieuvergunningen.

Vanuit het duurzaamheidsprincipe moet gestreefd worden naar de directe koppeling van de vergunningsvoorwaarden aan ekologischer milieukwaliteitsdoelstellingen, afgestemd op de draagkracht van de meest kwetsbare onderdelen uit de omgeving. Enkel onder die voorwaarde mag schuchtere hoop gekoesterd worden op de realisatie van een gezond en duurzaam Vlaams ecosysteem.

Rik De Baere

Een nitraatje van het vaatje

Uit recente metingen van Bond Beter Leefmilieu (BBL) blijkt dat een aantal bieren van Vlaamse bodem een verontrustend hoog gehalte aan nitraat bevatten. Het sterk verontreinigde grondwater dat als basisgrondstof wordt gebruikt voor het bier, ligt hier o.a. aan de grondslag. Een te hoge nitraatopname kan nadelige gezondheidseffekten veroorzaken. Volgens de Vlaamse milieukoepel is er dan ook dringend nood aan een korrekter en veiliger normeringssysteem voor het nitraatgehalte in dranken en eetwaren. Daarnaast moet ook de grondwatervervuiling worden aangepakt bij de bron.

Verontrustend veel nitraten in Vlaamse bieren

Eén op drie

Bond Beter Leefmilieu heeft méér dan 50 in Vlaanderen gebrouwen bieren geanalyseerd op het aanwezige nitraatgehalte. Daaruit blijkt dat één op drie biersoorten meer dan 25 milligram per liter (mg/l) nitraat bevat. Enkele biersoorten bevatten zelfs meer dan 50 mg/l nitraat (zie tabel). Dit is dus een ruime overschrijding van de Belgische norm voor het toegelaten nitraatgehalte in drinkwater (50 mg/l). Leidingwater dat deze norm overschrijdt, is volgens de Belgische wet (KB, 27/4/84) ondrinkbaar...

Voor bier bestaat er echter geen wettelijke norm voor het nitraatgehalte. In België gelden enkel voor drinkwater (50 mg/l) en voor een aantal bladgroenten normen voor het maximale nitraatgehalte. Omwille van de risico's voor de volksgezondheid werd de Europese richtnorm voor het maximale nitraatgehalte in drinkwater vastgelegd op 25 mg/l. België volgt deze richtnorm vooralsnog niet.

ADI

De wettelijke normen voor het nitraatgehalte zijn gebaseerd op de ADI-waarde voor nitraat. Een ADI-waarde geeft voor een stof de maximale hoeveelheid weer die dagelijks mag worden opgenomen zonder dat schadelijke gezondheidseffekten optreden (Acceptable Daily Intake). Deze 'dagdosis' werd door de Wereldgezondheidsorganisatie voor de stof nitraat

vastgelegd op 3,65 mg nitraat per kg lichaamsgewicht. Over het algemeen wordt de waarde van 220 mg/dag gehanteerd, geldend voor een persoon van 60 kg. Een ADI-waarde houdt in dat een regelmatige overschrijding van deze waarde risico's voor de gezondheid kan inhouden, en dus moet worden vermeden. De werkelijke dagelijkse nitraatopname van onze bevolking wordt nu geschat op 100 à 140 mg. Dit is uitzonderlijk hoog voor een giftige stof ten opzichte van de ADI-waarde. Afhankelijk van specifieke eet- en drinkgewoonten zullen er daardoor bevolkingsgroepen zijn die met regelmaat deze ADI-waarde overschrijden.

Bierconsumptie

De huidige normering gaat uit van een "normaal" consumptiepatroon, waarbij vooral drinkwater en bladgroenten verantwoordelijk zijn voor de opname van nitraten in ons lichaam. Het onderzoek van Bond Beter Leefmilieu wijst echter uit dat water en bladgroenten niet langer meer als enige belangrijke nitraatbron in rekening kunnen worden gebracht. We mogen immers niet blind zijn voor het feit dat bier in vele gevallen in grotere mate dan water een belangrijk onderdeel vormt van het dagelijks voedselpakket.

Het is duidelijk dat nitraatkonsentraties van 25 tot 50 mg/l en méér in bepaalde bieren, de kans reëel vergroten dat een grotere bevolkingsgroep de ADI-waarde voor nitraat systematisch gaat overschrijden. Daarbij komt nog dat lokale bieren veelal door een vast cliënteel worden gedronken. Een herziening van de normering dringt zich dus op.

Verouderde normering

Het onderzoek naar de gezondheidsaspecten van nitraatopname is nog in volle ontwikkeling. De meest recente gegevens wijzen erop dat de ADI-waarde van 220 mg per dag verouderd is, en veel te soepel. Men heeft o.a. aangetoond dat de proefdier-rat, gebruikt voor het vaststellen van de ADI-waarde, veel minder gevoelig is voor nitraat dan de mens. De rat zet namelijk geen nitraat om in nitriet. In het menselijk lichaam gebeurt die omzetting wel. En het is juist dit uit nitraat gevormde nitriet dat in het menselijk lichaam de meest ernstige gezondheidseffekten kan veroorzaken (zie kader). Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieubeheer in Nederland heeft, met kennis van deze feiten, een nieuwe ADI-waarde opgesteld. Deze komt uit op 1,36 mg nitraat per kg lichaamsgewicht, of voor een volwassene van 60 kg, op 82 mg per dag. Dit maakt dat er onder de bevolking niet zo zeer sprake is van incidentele overschrijdingen van de ADI, doch van herhaaldelijke overschrijdingen op grote schaal!

Grondwater

Hoe komen deze nitraten nu in het bier terecht? Afhankelijk van het specifieke brouwproces, kan bij het bierbrouwen een zekere hoeveelheid nitraat als reststof van de gerst en de hop in het bier terecht komen. De gemeten hoge waarden moeten echter voor de meeste bieren hoofdzakelijk worden toegeschreven aan de systematisch hogere nitraatkonsentraties van het grondwater, dat als grondstof wordt gebruikt bij de bierproductie.

Dit wordt duidelijk aangetoond in de kwaliteitsverbetering van het bier 'Dentergems': bij een gelijkaardig onderzoek van BBL vorig jaar werd in dit produkt een nitraatgehalte van meer dan 25 mg/l gemeten. Om een hogere kwaliteit van het bierte verzekeren, werd een nieuwe diepteput van 150 à 200 meter geïnstalleerd. Exploitatie van de diepere, veel minder verontreinigde grondwaterlaag resulteerde in een produkt waarin nu vrijwel geen nitraat meer wordt teruggevonden.

Gezondheidsrisiko's

Bond Beter Leefmilieu waarschuwt al geruime tijd voor de gezondheidsrisiko's van een te hoge nitraatopname. Nitraten worden in het lichaam immers deels omgezet in het giftige nitriet. Dit nitriet kan een verstoring van het zuurstoftransport in het menselijk bloed veroorzaken. Bij zuigelingen kan dit in bepaalde gevallen leiden tot "blauwziekte". Nitriet wordt op zijn beurt in het lichaam deels omgezet in nitrosamines. Deze stoffen staan nadrukkelijk in de belangstelling van levensmiddelen-technologen omdat ze vrijwel zonder uitzondering ekstreem kankerverwekkend zijn. Voor kankerverwekkende stoffen geldt nu, dat alleen afwezigheid van blootstelling veilig is. Iedere dosis kan kanker veroorzaken. Dit doet er in het bijzonder voor pleiten dat voor nitraat absoluut moet worden gestreefd naar een zo laag mogelijke blootstelling.

Voor meer informatie over nitraten en gezondheid kan je de BBL-brochure "Nitraten: te veel om goed te zijn?" bestellen voor amper 50 fr. Daarin staat ook uitgelegd hoe je zelf metingen kan doen naar het nitraatgehalte in je drinkwater of groenten. Deze teststrips zijn ook bij ons te verkrijgen voor 530 fr. Eén telefoontje volstaat: 02/539.22.17 (tijdens de werkuren).

(BB)

Overbemesting

Van nature uit komt er nitraat voor in het grondwater. In onbezoedeld grondwater bedraagt het nitraatgehalte over het algemeen minder dan 10 mg/l. Analyses van het grondwater in Vlaanderen tonen echter aan dat dit nitraatgehalte een sterk stijgende tendens

Een nitratentest op bieren

Hieronder vind je het nitraatgehalte aangetroffen in diverse Vlaamse biersoorten, uitgedrukt in milligram per liter (mg/l) produkt. Het zijn de laagste waarden uit een meervoudige analyse. De metingen werden verricht in de periode juli-september 1991.

De Europese richtnorm voor nitraten in drinkwater is 25 mg/l. De Belgische norm voor drinkwater is 50 mg/l.

mg/l:

Very Diest	Oudenaards wit tarwebier
Aerts 1900	Brugs tarwebier
Gouden Carolus	Brugse Tripel
Loteling	Dentergems wit bier
Speciale Palm	Teutenbier
Campus	Houten Kop
Kwak	Egmont
Westmalle	Grimbergen
Gueuze Deneve	Piraat
Steendonk	Kastaar
Hoegaarden	Dikke Mathilde
Stella Artois	Liezelse Witte

mg/l:

	Lucifer (35,0)
	Brugse Straffe Hendrik (37,0)
	Poperings Hommelbier (41,6)
	Dielegem (44,6)
e (30,1)	Brigand (44,8)
)	Artevelde Grand Cru (47,3)
	Deugniet (47,5)

l:

Lamoral (69,3)	Pater Lieven (162,1)
----------------	----------------------

s bierbrouwers
offert worden
verantwoorde-
overheid. De
slisheid waar-
stdekreet tracht
nitraatveront-
, leidt momen-
verslechtering
Want morgen
aantal boeren
e stallen met

En zolang de overheid de proble-
matiek niet bij de bron aanpakt
(m.a.w. de uitbreiding van de vee-
stapel aan banden leggen), kan
het nitraatprobleem niet funda-
menteel worden opgelost.

Egbert Asselman

P V C ?
DEDOMME NEE !

AKTIE- EN ANIMATIEDAG
van de anti-PVC-kampanje

Zaterdag 23 november 1991
Elcker-ik Antwerpen

Overbemesting

Van nature uit komt er nitraat voor in het grondwater. In onbezoedeld grondwater bedraagt het nitraatgehalte over het algemeen minder dan 10 mg/l. Analyses van het grondwater in Vlaanderen tonen echter aan dat dit nitraatgehalte een sterk stijgende tendens vertoont. Er wordt daarbij niet meer

Een nitratentest op bieren

Hieronder vind je het nitraatgehalte aangetroffen in diverse Vlaamse biersoorten, uitgedrukt in milligram per liter (mg/l) produkt. Het zijn de laagste waarden uit een meervoudige analyse. De metingen werden verricht in de periode juli-september 1991.

De Europese richtnorm voor nitraten in drinkwater is 25 mg/l. De Belgische norm voor drinkwater is 50 mg/l.

RAMMA

13.30u: Overzicht van de verschillende actie- en animatiemogelijkheden gericht op verschillende doelgroepen.

Met een bezoek in kleine groepjes aan de aktiemarkt en de **workshops** rond:

° Hoe benader je de **pers**?

Raf Willems en Leo Verschueren, journalisten en schrijvers van het boek 'De Milieumaffia', vertellen hoe je het best kranten, tijdschriften, radio en TV benadert.

° Hoe stel je de kwestie aan de orde in het **onderwijs**?

De leraressen Monique Rutten en Jos Indestege vertellen en tonen hoe men in het onderwijs de problematiek aan de orde kan stellen.

° Welke houding nemen we aan tgo de **industrie**? Hoe reageren we op hun tegenkampanje?

Henk Venner vertelt hoe je een tegenargumentatie kan opbouwen.

° Wat kan je als konsument ondernemen naar **winkels en grootwarenhuizen** toe?

Ingrid Vanhaeve van de konsumentenbeweging OIVO, vertelt en toont hoe je kan reageren.

° Hoe stel je vanuit het **verenigingsleven** of vanuit het **jeugdwerk** de PVC-kwestie aan de orde?

Stefaan Claey's van de Jeugbond voor Natuurstudie en Milieubescherming vertelt wat mogelijk is vanuit de jeugdbewegingen.

Dirk Van Braekel van de Culturele Centrale vertelt wat je kan doen vanuit het (volwassen)verenigingsleven.

° Hoe kan je de kwestie vanuit en naar de **politiek** aan de orde brengen?

Eddy Van Pottelberghe van De Wakkere Burger vertelt wat wijen (plaatselijke) politici kunnen doen.

16.00u: **Overzicht** van akties en activiteiten die vanuit verschillende organisaties in Vlaanderen worden opgezet.

16.15u: **Slotsketch** door het teatergezelschap 'Pee, Vee en Co'.

Moderator : Luc Steenkiste

INSCHRIJVINGSTROOK

(in drukletters aub)

Naam:

Adres:

Telefoon:

Organisatie:

☒ schrijft zich in voor de actie- en animatiedag van de anti-PVC-kampanje op 23 november 1991 en stort ☐ 100 fr (inkom)

☐ 200 fr (inkom + dokumentatie)

☐ 300 fr (inkom + dokumentatie + maaltijd)

op rekeningnummer 068-2086000-42 met vermelding van de kode 'PVC 6047'.

Gelieve deze strook vóór 15 november terug te zenden naar: Elcker-ik (Luc Steenkiste)
Breughelstraat 31
2018 Antwerpen

vastgelegd op 3,65 mg nitraat per kg lichaamsgewicht. Over het algemeen wordt de waarde van 220 mg/dag gehanteerd, geldend voor een persoon van 60 kg. Een ADI-waarde houdt in dat een regelmatige overschrijding van deze waarde risico's voor de gezondheid kan inhouden, en dus moet worden vermeden. De werkelijke dagelijkse nitraatopname van onze bevolking wordt nu geschat

Verouderde normering

Het onderzoek naar de gezondheidsaspecten van nitraatopname is nog in volle ontwikkeling. De meest recente gegevens wijzen erop dat de ADI-waarde van 220 mg per dag verouderd is, en veel te soepel. Men heeft o.a. aangetoond dat de proefdier-rat, gebruikt voor het vaststellen van de ADI-waarde, veel minder gevoelig is voor nitraat

Grondwater

Hoe komen deze nitraten nu in het bier terecht? Afhankelijk van het specifieke brouwproces, kan bij het bierbrouwen een zekere hoeveelheid nitraat als reststof van de gerst en de hop in het bier terechtkomen. De gemeten hoge waarden moeten echter voor de meeste bieren hoofdzakelijk worden toegeschreven aan de reststoffen uit de

AKTIE- EN ANIMATIEDAG

van de anti-PVC-kampanje

23 november 1991

Van waaruit?

Bond Beter Leefmilieu organiseert als spreekbuis van de Vlaamse milieubeweging een informatie- en sensibiliseringskampanje rond PVC (of polyvinylchloride). De bedoeling is om PVC als verpakkingsmateriaal en -afval uit te bannen. PVC staat zowat symbool voor de strijd tegen onnodige, gevaarlijke en voor het milieu en de gezondheid zwaar belastende (wegwerp)verpakkingen.

In het kader van deze kampanje organiseert Elcker-ik i.s.m. Bond Beter Leefmilieu een actie- en animatiedag.

Voor wie?

De dag is speciaal bedoeld voor iedereen die een activiteit rond PVC wil opzetten. Wij denken daarbij aan mensen uit de jeugdbeweging, uit het verenigingsleven, uit de milieubeweging en uit het onderwijs, maar ook aan kritische konsumenten of diegene die actief zijn in de plaatselijke politiek, milieuraden en/of milieudiensten.

Ons aanbod?

De actie- en animatiedag biedt een waaier aan actie-mogelijkheden en suggesties. Zo komen mensen uit de Nederlandse milieubeweging vertellen hoe ze er met hun actie in geslaagd zijn om 90% van de PVC-verpakkingen uit de winkelrekken te verwijderen.

Er zijn ook stands voorzien met informatiemateriaal en workshops waar specialisten op het terrein vertellen hoe je de zaak het best aanpakt naar de pers toe, in het onderwijs, vanuit het verenigingsleven, als konsument, vanuit de politiek, naar het bedrijfsleven, enz.

Verder zijn er sketches, wordt er audio-visueel materiaal vertoond en is er de kans om ervaringen uit te wisselen rond reeds gevoerde of toekomstige acties.

PRAKTISCH

Datum: zaterdag 23 november van 9.30u tot 16.30u

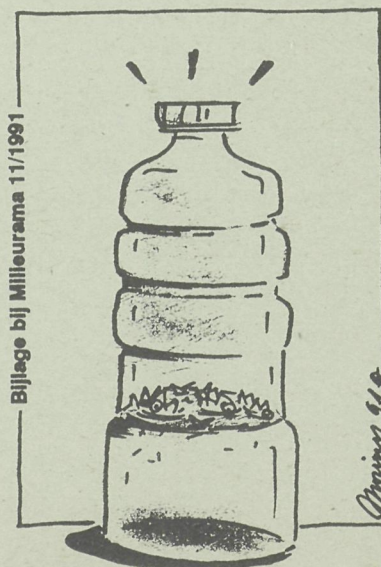
Organisatie: Elcker-ik i.s.m. Bond Beter Leefmilieu

Plaats: Elcker-ik Centrum,
Breughelstraat 31,
2018 Antwerpen

Inlichtingen: Luc Steenkiste, Thierry Verduyck,
Filip Lenders (Elcker-ik 03/218.65.60)
Ingrid Pauwels (BBL 02/539.22.17)

Prijs: 300 fr
(= 100fr inkom
+ 100fr dokumentatie
+ 100fr broodmaaltijd)

Inschrijven op voorhand is noodzakelijk door het terugzenden van de inschrijvingsstrook en betaling op voorhand, uitsluitend via **Elcker-ik**.

Overbemesting

Van nature uit komt er nitraat voor in het grondwater. In onbezoedeld grondwater bedraagt het nitraatgehalte over het algemeen minder dan 10 mg/l. Analyses van het grondwater in Vlaanderen tonen echter aan dat dit nitraatgehalte een sterk stijgende tendens vertoont. Er wordt daarbij niet meer gedebatteerd over het feit dat de aanhoudende overbemesting met stikstofhoudende meststoffen hierin de hoofdrol speelt.

Voorzichtigheid

Volgens Bond Beter Leefmilieu kan op geen enkele wijze worden verantwoord waarom in bieren of in andere dranken schadelijke stoffen in hogere concentraties zouden mogen aanwezig zijn dan in drinkwater uit gezondheidsoverwegingen wordt toegestaan. Daarom pleit Bond Beter Leefmilieu voor een herziening van de normering van het nitraatgehalte in voedingsprodukten. Immers niet alleen bieren, maar ook andere produkten waaronder bronwaters, limonades en aardappelen stellen het lichaam bloot aan een steeds grotere dagelijkse nitraatdosis, als gevolg van het nitratrijke grondwater.

Zolang de nitraatvervuiling niet efficiënt wordt aangepakt en zolang er nog geen normering is, is het raadzaam dat zowel door de konsument als door de bierbrouwers een voorzichtigheidspolitiek wordt gevoerd. De brouwers moeten daarom alles in het werk stellen om het nitraatgehalte in hun produkt zo laag mogelijk te houden.

Een nitratentest op bieren

Hieronder vind je het nitraatgehalte aangetroffen in diverse Vlaamse biersoorten, uitgedrukt in milligram per liter (mg/l) produkt. Het zijn de laagste waarden uit een meervoudige analyse. De metingen werden verricht in de periode juli-september 1991.

De Europese richtnorm voor nitraten in drinkwater is 25 mg/l. De Belgische norm voor drinkwater is 50 mg/l.

Minder dan 25 mg/l:

Loburg	Very Diest	Oudenaards wit tarwebier
Primus	Aerts 1900	Brugs tarwebier
Derby	Gouden Carolus	Brugse Tripel
Cristal Alken	Loteling	Dentergems wit bier
Felix	Speciale Palm	Teutenbier
Zulte	Campus	Houten Kop
Steenbrugge	Kwak	Egmont
Kronenburg	Westmalle	Grimbergen
Rodenbach	Gueuze Deneve	Piraat
Schavuit	Steendonk	Kastaar
Vondel	Hoegaarden	Dikke Mathilde
Dubbel Bornem	Stella Artois	Liezelse Witte

Tussen 25 en 50 mg/l:

Dikkenek (27,3)	Lucifer (35,0)
Hapkin (27,6)	Brugse Straffe Hendrik (37,0)
Sezoens (28,1)	Poperings Hommelbier (41,6)
Napoleon (28,3)	Dieleghem (44,6)
Aarschotse Bruine (30,1)	Brigand (44,8)
Maes Pils (30,8)	Artevelde Grand Cru (47,3)
Corsendonk (32,8)	Deugniet (47,5)

Méér dan 50 mg/l:

Buffalo (67,8)	Lamoral (69,3)	Pater Lieven (162,1)
----------------	----------------	----------------------

Aan de bron

Zowel konsument als bierbrouwers blijken hier het slachtoffer te worden van een gebrek aan verantwoordelijkheidszin van de overheid. De traagheid en onbeslistheid waarmee men via het mestdecreet tracht om de verdere nitraatverontreiniging in te dijken, leidt momenteel tot een verdere verslechtering van de situatie. Want morgen kunnen weer een aantal boeren hun splinternieuwe stallen met varkens bevolken.

En zolang de overheid de problematiek niet bij de bron aanpakt (m.a.w. de uitbreiding van de vee-stapel aan banden leggen), kan het nitraatprobleem niet fundamenteel worden opgelost.

Egbert Asselman

FLITSEN

Recyklage lijkt het toverwoord te zijn geworden van de industrie wanneer het op milieuinspanningen aankomt. Helaas verdwijnt de afvalberg niet door het magische woord "recycleerbaar" op bijvoorbeeld een plastic fles te vermelden. Immers het grootste deel van die wegwerpflessen komen op het stort terecht (of nog erger in een verbrandingsoven) en slechts een kleine (verwaarloosbare) hoeveelheid wordt daadwerkelijk gerecycleerd. Dat ondervond ook het enige Nederlandse bedrijf dat gebruikte plastic koffiebekers verwerkte tot een nieuwe grondstof. In Nederland wordt namelijk jaarlijks naarschatting drie miljard plastic koffiebekertjes weggegooid. Toch slaagde het bedrijf er niet om vaak meer dan één ton per week op te halen bij ongeveer tweehonderd grote firma's. Op die manier was het niet meer rendabel en is het bedrijf dan ook onlangs failliet verklaard. Misschien heeft het woord "preventie" meer magische kracht om het afvalprobleem op te lossen...

Slechts de helft van de grootste Europese bedrijven beschikken over een formeel (lees: uitgeschreven) **milieu-beleid**, zo blijkt uit een enquête van DRT-International. Het adviesburo geeft toe dat een beleid "formuleren" nog niet betekent dat men het ook "toepast", maar het is toch een eerste indicatie. Temeer daar van de 20% bedrijven die toegeven ooit bestraft te zijn geweest voor een milieumisdrijf, er geen enkele over een formeel milieubeleid beschikt.

Op de vraag wat de bedrijven ertoe dwingt om met het milieu rekening te houden, antwoordde het merendeel dat ze de kans op milieuschade die financieel gestraft wordt, wil minimaliseren. Daarnaast werden ook nog marktstrategische en imago-redenen opgegeven. Duidelijk minder werd de druk van de wetgever ervaren.

De invloed van de consument mag echter niet onderschat worden, aldus DRT. 80% van de bedrijven verwacht immers een stijgende vraag naar "groene produkten". En ruim 10% van de bedrijven geeft toe dat ze minder hebben verkocht omwille van milieubezwaren bij het publiek tegenover hun produkt...

Naar schatting 3.000 Costaricaanse landarbeiders zijn steriel geworden doordat ze gewerkt hebben op de bananenplantages van Standard Fruit, een grote Amerikaanse voedselonderneming. Standard Fruit maakte namelijk gretig gebruik van het uiterst giftige bestrijdingsmiddel dibromochlorofosfaat (DBCP) om de draadwormen te bestrijden die de wortels van bananenplanten aantasten. Hoewel onderzoek uit de jaren vijftig duidelijke **vruchtbaarheidsproblemen** signaleerde bij proefdieren, bleven Dow Chemical en Shell Oil, de twee producenten van DBCP, het pesticide op grote schaal verspreiden. Pas toen bleek dat ook Amerikaanse arbeiders van een DBCP-fabriek onvruchtbaar waren geworden, werd in 1979 zowel de productie als het middel verboden in de VS. De chemische stof bleef echter in gebruik op bananenplantages in het buitenland.

Nu hebben enkele duizend Costaricaanse arbeiders een proces aangespannen tegen zowel Standard Fruit als de pesticidenfabrikanten. Onderzoek heeft uitgewezen dat al na honderd uur blootstelling aan het pesticide onvruchtbaarheid kan optreden.

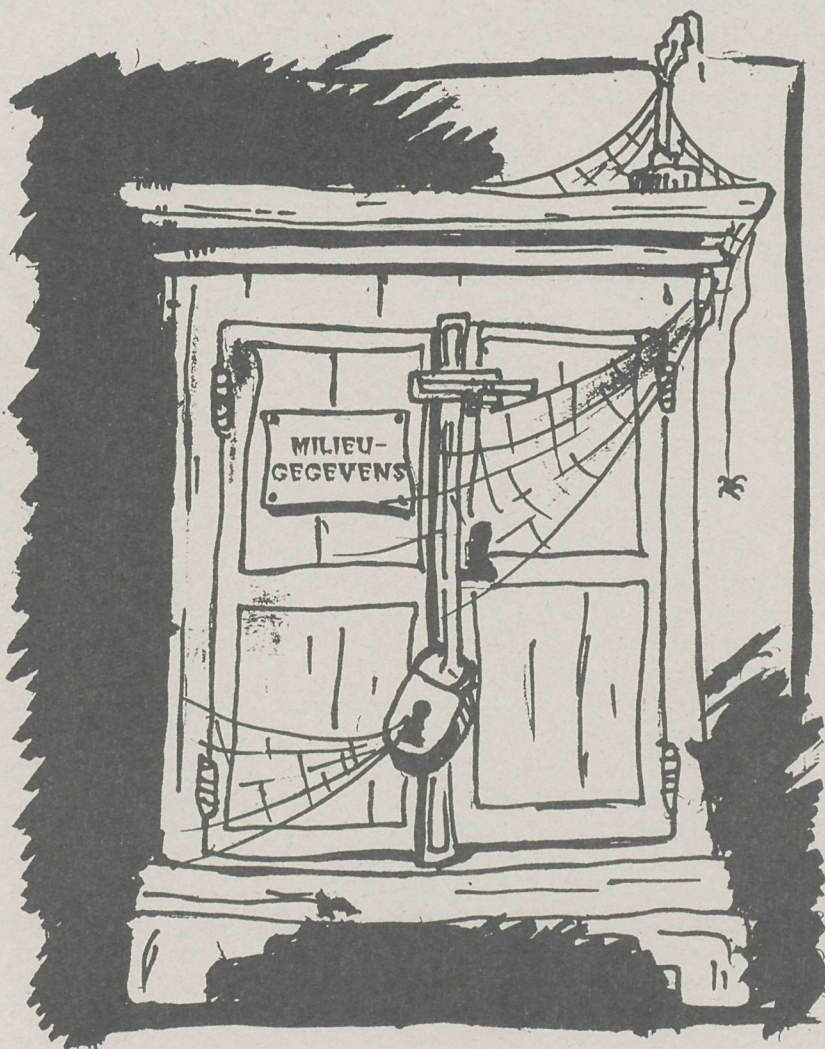
Uit onderzoek van het Provinciaal Instituut van Hygiëne van Antwerpen blijkt dat **loodverf** nog altijd de gezondheid van jonge kinderen bedreigt, hoewel die verf al sinds 1926 niet meer binnenshuis gebruikt mag worden. Dit probleem is vooral acuut in oudere woonwijken waar nog in veel huizen oude lagen loodverf hangen. Onderzoek wijst uit dat met name peutertjes onder de achttien maanden daardoor loodvergiftiging kunnen oplopen. Deze kleintjes kruipen immers vaak over de grond en hebben de gewoonte alles wat ze vinden in hun mond te steken.

Oude huizen met afbladderende verflagen vormen dus een reëel risico voor kinderen, vooral dan voor de allerejongsten. Het probleem vraagt om een oplossing omdat loodvergiftiging bloedarmoede, leerproblemen en gedragsstoornissen veroorzaakt. Oude huizen dienen dus dringend gesaneerd te worden en bij jonge kinderen uit de risikowijken zouden systematisch bloedproeven genomen moeten worden.

Bart Boets

Sesam, open u !

De openbaarheid van bestuur en het recht op informatie zeggen veel over het democratisch nivo van een maatschappij. Wanneer de burger de macht krijgt om zelf zijn politieke vertegenwoordigers te kiezen, is het essentieel dat aan dezelfde kiezer ook de mogelijkheden worden geboden om het beleid van zijn aangestelden te evalueren. Dit impliceert openbaarheid van bestuur en informatie, tema's die eindelijk gekoncretiseerd worden door verschillende wetgevende initiatieven op nationaal en Vlaams nivo.

Inzage

Recent legde minister van binnenlandse zaken Tobback aan zijn eigen nationale administratie een reglement van openbaarheid op, in afwachting van een nationale wet of een inschrijving in de grondwet. Op Vlaams nivo liet gemeenschapsminister Vandenbossche een ontwerpdecreet over openbaarheid van bestuursdocumenten goedkeuren door de Vlaamse eksekutieve. Opmerkelijk is echter wel dat in deze initiatieven vooral aandacht besteed wordt aan de inzage door partikulieren van persoonlijke, individuele dossiers en documenten in verband met bestuursbeslissingen. De openbaarheid van gegevens die slaan op de volledige bevolking of een belangrijk deel ervan, komt minder aan bod tijdens politieke debatten. Nochtans vaardigde de EG ongeveer een jaar geleden een Richtlijn uit die tegen eind '92 binnen de EG de vrije toegang tot milieu-informatie garandeert en zo het principe van openbaarheid uitbreidt tot gegevens "van algemeen belang".

Passief

Het is niet toevallig dat vanuit de EG juist inzake leefmilieu een systeem opgezet wordt van passieve openbaarheid, oftewel inzage op aanvraag. Het leefmilieu behoort tot het patrimonium van ieder van ons en iedereen heeft dan ook het recht om te weten op welke manier zijn leefomgeving

wordt beheerd en in welke zin de kwaliteit ervan evolueert. In tegenstelling tot onze meeste buurlanden kunnen geïnteresseerden in België hun eis tot inzage dikwijls niet juridisch hard maken, bij gebrek aan een algemene regeling inzake de openbaarheid van bestuur of specifieke wettelijke garanties. De Vlaamse eksekutieve heeft de Europese voorschriften inzake openbaarheid van milieugegevens bijna letterlijk opgenomen in het Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning (VlaReM), dat begin september van kracht werd. Het is echter de vraag in hoeverre de omslachtige en tijdrovende procedures en de talrijke uitzonderingsgronden, de praktische toegankelijkheid van de informatie niet in het gedrang zullen brengen.

Verontrust

In de komende weken zal Bond Beter Leefmilieu deze bepalingen uit het VlaReM (zie het septembernummer van Milieurama 1991) uitproberen via een aantal testaanvragen. Ook de praktische ervaringen van burgers en milieuverenigingen met deze Vlaamse milieu-"glasnost" zijn welkom op het BBL-sekretariaat. Op basis van deze informatie zal BBL een kritische evaluatie maken van de VlaReM-openbaarheid in de praktijk. In akute probleemsituaties komt het er immers op aan de beschikbare informatie zo vlug mogelijk door te spelen naar de verontruste burger. Met de procedure uit het VlaReM is dit niet zo vanzelfsprekend. De politiek rond de 'traditionele' zomerse milieuproblemen, namelijk de ozonkonsentraties in de lucht en de zwemwaterkwaliteit aan de Belgische kust, tonen aan dat de praktische uitwerking van zowel actieve als passieve openbaarheid van milieu-informatie met de nodige argwaan moet gevolgd worden.

Ozonkonsentraties

Bij hoge ozonkonsentraties, die een maat zijn voor de algemene luchtverontreiniging, wordt het publiek pas op de hoogte gebracht wanneer het ozongehalte 200 µg/m³ bedraagt, op meerdere plaatsen en gedurende meerdere dagen. Nochtans is bekend dat de longfunctie bij kinderen verandert wanneer ze enkele uren spelen in ozonkonsentraties van 160 µg. Recent meldde het gezaghebbend tijdschrift 'The Lancet' dat astmapatiënten een verhoogde allergische reactie vertonen bij blootstelling aan 120 µg ozon.

De overheid moet astmapatiënten en hun behandelende artsen dus verwittigen wanneer de luchtverontreiniging zo ver oploopt dat ze er mogelijk hinder van ondervinden. Wanneer er zoveel luchtverontreiniging is dat kinderen beter niet (te lang) buiten spelen, moet de bevolking dit weten.

In het Brusselse gewest wordt aangetoond dat efficiënte actieve informatieverspreiding zeer goed mogelijk is. Het volstaat het nummer 02/642.52.20 te draaien om de luchtkwaliteit te kennen.

Zwemwater

Een tweede voorbeeld waarbij de geest van de Europese Richtlijn inzake openbaarheid van gegevens niet gevolgd wordt, is de kwaliteitsbeoordeling van het zwemwater aan de Belgische kust. Uit onafhankelijke metingen en uit het intensieve meetprogramma van het IHE is immers gebleken dat het zwemwater tijdens het badseizoen aan sommige van de Belgische stranden niet voldoet aan de wettelijke kwaliteitsnormen. Toch worden de normoverschrijdingen, zoals de aanwezigheid van salmonellabacteriën, verdoezeld in een globale kwaliteitsbeoordeling (zie kader). Deze beoordeling waarvan de grondslag onduidelijk is, houdt dus geen rekening met de normen uit de Europese zwemwaterrichtlijn. Men gaat zelfs zover zwemwater dat niet konform is met de wettelijke voorschriften, toch de officiële kwalifikatie "goed" of "zeer goed" mee te geven.

Door het huidig systeem van kwaliteitsbeoordeling ontvluchten zowel het Staatssekretariaat voor leefmilieu als het Staatssekretariaat van volksgezondheid en de kust-

Salmonella

Aan de Belgische kust wordt tijdens het badseizoen de kwaliteit van het zwemwater zeer intensief gecontroleerd. De bekendmaking gebeurt onder de vorm van symbolen (het zogenaamde "plus en min"-systeem). Indien de geïnteresseerde bader echter aan de hand van deze symbolen wil achterhalen welk de konsentraties zijn van de bacteriën in het zeewater, belandt hij op een dood spoor. Men kan dus niet uitmaken of er normoverschrijdingen zijn of niet.

Zo kan bij de vier kwaliteitsaanduidingen (zeer goed, goed, matig, slecht) salmonella gemeten worden zonder dat daar melding wordt van gemaakt. Ook andere parameters kunnen overschreden worden zonder dat dit leidt tot een zwemverbod of tot de waarschuwing "slecht". Zo werd in Bredene Turkeyen tijdens de periode 24 juni tot 5 juli overschrijdingen van salmonella, fecale coliformen (2500) en totale coliformen (>10.000) getolereerd onder de kwalifikatie "matig"...

Deze wekelijkse kwaliteitsbeoordeling van het kustwater kan dus moeilijk aanvaard worden als een "openbaar" document wat betreft de kwaliteit van het zeewater.

(RDB)

burgemeesters de weliswaar pijnlijke verantwoordelijkheid om uit bescherming van de gezondheid van de baders, een zwemverbod af te dwingen langs de stranden waar de wettelijke normen niet gerespecteerd worden.

Aangezien men de resultaten zelf van de meetkampanje, waaruit de normoverschrijdingen zouden kunnen afgeleid worden, niet algemeen verspreid worden, wordt ook de geest van de Europese Richtlijn inzake openbaarheid niet gerespecteerd. De bundeling van deze cijfergegevens in een omvangrijk rapport na afloop van het badseizoen doet hier niets aan af.

Paniekzaaijerij

Als uitleg voor de vaak summiere kwaliteitsaanduidingen of de laat-

tijdige melding dat alarmdrempels worden overschreden, wordt gemakkelijk aangewend dat men "ondeskundige en paniekzaaiende interpretaties" van de bevolking wil voorkomen. Nochtans is de democratische controle op de naleving van milieukwaliteitsnormen enkel mogelijk indien men ook gemakkelijk over de actuele meetgegevens kan beschikken. Bovendien moet men als individu de beschikbare gegevens over de kwaliteit van het betrokken milieukompartiment kunnen vergelijken met scherpere persoonlijke gezondheidseisen.

Mede onder impuls van de milieubeweging rijst steeds meer de vraag naar een bevattelijke en juridisch korrekte berichtgeving inzake milieukwaliteit (actieve openbaarheid), aangevuld door een eenvoudige toegang tot de preciese meetresultaten (passieve openbaarheid).

Maat voor niets

De overheid dient in haar politiek van openbaarheid de bevolking te beschouwen als een volwaardige gesprekspartner, met recht op inspraak en recht op inzage van alle actueel beschikbare, objectieve gegevens over de toestand van milieu en natuur. Zonder een algemene mentaliteitswijziging in de richting van meer openbaarheid van bestuur dreigt elke wettelijke reglementering over de openbaarheid van gegevens in de praktijk een maat voor niets te worden.

Rik De Baere
Ann Peeters

**AFWAS
SANITAIR
ALLESREINIGER**

ECO-PRODUCT

**FOOSFAATVRIJ ?
VOLSTAAT NIET !**

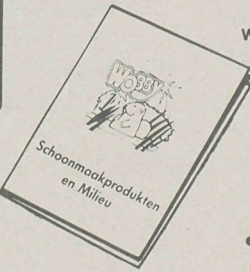
WOBBY® gaat veel verder omdat het om onze gezondheid en ons welzijn gaat.

WOBBY® koopt u bij :
Edi, Unic, Super, Nopri, Di,
Ecofood, Battard,
Central Cash en Mestdagh.

Op verzoek sturen we u graag de gratis brochure :

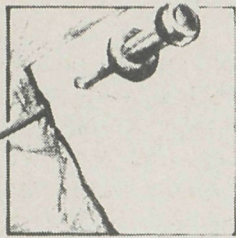
WOBBY® ECO-info
Hochstrasse 104
B-4700 EUPEN

**TOTALE NATUURLIJKE
PROPERHEID**

nomadis sa

PRIKBORD

GEMEENTELIJK VERKEERSBELEID

De Vlaamse Stichting Verkeerskunde organiseert een bijscholingskursus over de nieuwe inzichten en ontwikkelingen in het gemeentelijk verkeersbeleid. De cursusreeks "Verkeer en Woonomgeving" is sterk praktijkgericht en leert de deelnemers de verkeersproblemen op een efficiënte manier aan te pakken. De cursus richt zich tot personen die op lokaal nivo bezig zijn met de verkeersproblematiek. De reeks start op 24 oktober 1991 en omvat 15 lesdagen. Het inschrijvingsgeld bedraagt 10.000 fr. Meer inlichtingen kan je vragen op het sekretariaat van de afdeling Stedebouwkunde en Ruimtelijke Planning van het HAIR: tel. 03/233.92.59.

WERELDWINKEL-PARLEMENT

Naar aanleiding van de internationale milieukonferentie in Brazilië (1992) organiseert Oxfam-Wereldwinkels een Wereldwinkel-Parlement. Geënt op het model van het scholierenparlement van Jeugd en Derde Wereld, nemen acht "gespeelde" frakties (o.a. België, VS, India, EG, IMF, NGO's) deel aan een debat rond drie thema's: klimaatwijziging, Noord-Zuidhandel en de schuldenlast. Alle geïnteresseerden zijn welkom op de nationale startdag op zaterdag 26 oktober 1991 van 10 tot 16u in De Markten (Oude Graanmarkt) te Brussel. Meer inlichtingen op het nummer 091/23.01.61.

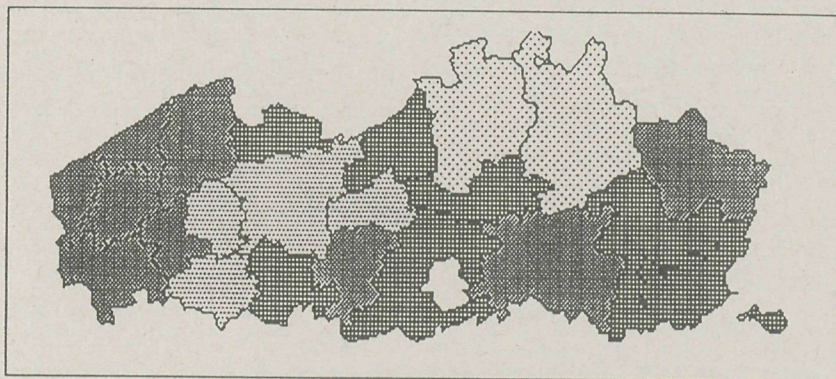
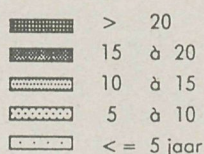
AUTO EN MILIEU

Het ruim aandeel van het auto- en vrachtverkeer in de milieuverontreiniging is een veel besproken onderwerp. De oplossingen liggen moeilijk want ze raken aan eenieders comfortabel vervoermiddel en aan het maatschappelijk bestel. Milieugroepen spelen echter een belangrijke rol in dit debat en kunnen alternatieven voor het autoverkeer naar voor schuiven. Het lokale nivo met zijn eigen konkrete problemen en situaties is daarin van krusiaal belang. Vandaar organiseren Bond Beter Leefmilieu, Langzaam Verkeer en de Vlaamse Stichting Verkeerskunde een werkdag voor actieve medewerkers van plaatselijke milieuverenigingen rond het thema "Auto en Milieu: verenigbaar?". Er zal dieper worden ingegaan op de verschillende maatregelen (verkeerstechnisch, ruimtelijk en maatschappelijk) die genomen kunnen worden om het aantal auto-kilometers te verminderen. Bovendien zullen er in de namiddag enkele plaatselijke verkeers- en milieuproblemen besproken worden waaruit een strategie moet voortvloeien voor plaatselijke actie. Deze werkdag vindt plaats op zaterdag 16 november van 10 tot 16u in het Europees Milieuhuis (Overwinningstraat 26) te Brussel. Deelname kost 200fr (koffie en map inbegrepen). Voor meer informatie en inschrijvingen kan je terecht bij Willem Boon van Langzaam Verkeer (016/23.94.65).

Bart Boets

Indigestie dreigt !

Met de economische heropleving van enkele jaren geleden schoten ook de industriële investeringen weer sterk de hoogte in. Parallel daarmee nam de druk van de industriële expansie op de open ruimte (of wat daar nog voor moet doorgaan) in Vlaanderen ongemeen toe. In 1988 kochten de bedrijven bijna 700 ha aan. Het gemiddelde van de periode 1985-1988 daarentegen bedroeg slechts 100 ha. Kommentaar is overbodig. Hét middel om de stijgende ruimteclaim van de industrie te realiseren, vond men in het afwijkende BPA (zie het mei-nummer van Milieurama '91). En als je de gemeenten mag geloven, is het nodig ook: zij wensen in totaal 7.500 ekstra ha KMO- of industriezones. Maar hierbij rijst de vraag of Vlaanderen wel nood heeft aan zoveel ruimte voor nieuwe industrie ?

Figuur: Jaarreserve aan industriegronden binnen de gewestplannen, volgens het groeiritme van 1985-88 (Mens en Ruimte)

Antwoord

Om op deze vraag een enigszins bevredigend antwoord te kunnen geven is het nodig om de vraag naar en het aanbod van industrieterreinen zo nauwkeurig mogelijk te analyseren. In een tweede fase moet worden bekeken of de vraag (van de bedrijven zelf) niet moet genuanceerd worden. Zijn alle ruimteclaims wel terecht ? En kan men een deel van de vraag niet op een andere manier opvangen dan door een vers stuk open ruimte aan te snijden. Ten derde zullen vanuit natuur- en milieu-oogpunt ook andere randvoorwaarden gelden met het oog op thema's als mobiliteit en uitdroging.

Aanbod blijkt mee te vallen

Een analyse van het huidige aanbod aan industrieterreinen vertrekt hoe dan ook van de nu geldende gewestplannen. Het zijn immers deze plannen die de bodem in Vlaanderen een bestemming geven en dus ook bepalen hoeveel oppervlakte er voor industrie of KMO's voorzien is. Tabel 1 geeft een overzicht van de huidige situatie in Vlaanderen, opgesplitst per provincie. Uit de tabel blijkt dat reeds een aanzienlijk deel van de Vlaamse ruimte voor industrie werd voorbehouden: vooral in Oost-Vlaanderen en Antwerpen (havens), maar ook in Limburg. In een tweede stap bekijken we hoeveel van deze oppervlakte reeds effectief door bedrijven is ingenomen. Hoewel dit schijnbaar eenvoudig is na te gaan, lopen de konkrete cijfers wel enigszins uiteen. De oorzaak ligt wellicht in de verschillende statuten die gronden kunnen bezitten. Een aantal zijn aangekocht waarvan sommige echt ingenomen en andere nog beschikbaar (maar al dan niet bouwrijp, nog uit te rusten of in optie). Andere zijn dan weer

Provincie	Industrie- en KMO-zone (in ha)	% van de totale oppervlakte
West-Vlaanderen	8.898,8	2,82%
Oost-Vlaanderen	14.681,3	4,94%
Antwerpen	14.810,2	5,16%
Limburg	10313,2	4,2%
Vlaams-Brabant	4.390,7	2,07%

Tabel1: Industrie- of KMO-zone op de gewestplannen (AROL)

op korte termijn te verwerven of te onteigenen. Bovendien is er nog een onderscheid tussen publieke en private terreinen. Een voorbeeld van de uiteenlopende gegevens blijkt uit de cijfers voor de provincie Antwerpen die zowel door het studieburo Mens en Ruimte, als door Agalev werden onderzocht. Volgens het studieburo telt de provincie nog 805 publieke en 370 private beschikbare ha industrieterreinen; Agalev geeft hier respectievelijk 711 en 527 ha. Omdat enkel Mens en Ruimte terzake een overzicht geeft voor heel Vlaanderen gaan we wat betreft aanbod voorlopig uit van deze cijfergegevens (zie tabel 2).

Uit tabel 2 blijkt dat Vlaanderen in totaal nog zo'n 8.800 ha industrie- of KMO-zones binnen de gewestplannen ter beschikking heeft. Daarvan is bijna 7.000 ha door openbare instanties beschikbaar, op korte termijn te verwerven of nog onteigenbaar. Deze reserve vertegenwoordigt een aardige oppervlakte. Aaneengesloten zou het een industrie-terrein betekenen groter dan de helft van het Brusselse Gewest of anders, een terrein dat bijna 10 maal groter is dan de Kalmthoutse Heide.

De vraag eigenlijk ook

Tweede belangrijk element in een vraag-aanbod analyse is de reële

behoefte aan ruimte voor nieuwe industriële vestigingen of KMO's. Vaak is dit soort toekomstprognoses echt koffiedijk kijken. Voor een realistische schatting baseren we ons op het eindverslag van de interkabinettenwerkgroep van de Vlaamse eksekutieve inzake industrieterreinen en ambachtelijke zones. In de periode 1985-1988 ging het om een jaargemiddelde van 370,4 ha. Dit gemiddelde lijkt realistisch te zijn als voorspelling voor de jaren negentig. Dit geeft volgende beeld (zie tabel 3).

Wanneer we de resultaten van vraag- en aanbodonderzoek vergelijken, is de konklusie voor het nivo Vlaanderen duidelijk: uitgaande van realistische cijfers voor de behoefte van de bedrijven naar nieuwe terreinen, is in Vlaanderen het komende decennium binnen de gewestplannen ruim voldoende reserve aanwezig. De behoefte (3.700 ha) bedraagt slechts 53 % van het aanbod (door publieke instanties). De terreinen in privaat beheer worden hier buiten beschouwing

gelaten omdat men niet precies weet wat het gemiddelde verkoops-cijfer is. Volgens deze prognose is er in geen enkel arrondissement de komende 5 jaar ekstra industrie-grond nodig (zie figuur).

Nuances en randvoorwaarden

In de analyse wordt geen rekening gehouden met twee elementen die deze reserve feitelijk nog kunnen vergroten. Ten eerste wordt om deze gegevens te bekomen, geen rekening gehouden met de mogelijkheden die er zijn inzake hergebruik van leegstaande terreinen. Momenteel is daar geen precies zicht op maar er bestaan ongetwijfeld heel wat mogelijkheden. Dit zou dringend moeten onderzocht en gestimuleerd worden.

Ten tweede zit in verkoopcijfers een gebruikelijke grondreserve van 35%. Men kan zich de vraag stellen of een dergelijke braakliggende reserve steeds noodzakelijk is. De ruimtedruk in Vlaanderen dwingt hier tot een zuiniger gebruik.

Wanneer deze nuances in rekening worden gebracht zal de reserve feitelijk groter worden. De algemene konklusie is dan ook dat grootschalige bedrijven op regionaal nivo in de voorzieningen van het gewestplan moeten worden ingeschakeld. Indien op een beperkt aantal toplokaties geen direkt te benutten reserves meer zouden bestaan, kunnen beperkte grond-

Provincie	publiek	privaat
West-Vlaanderen	1.115	-
Oost-Vlaanderen	1.565	-
Antwerpen	805	795
Limburg	3.008	-
Vlaams-Brabant	446	1.073
Vlaanderen	6.939	1.868

Tabel 2: Nog beschikbare hoeveelheid industrie- of KMO-zone (Mens en Ruimte)

Provincie	Gemiddelde in de periode '85-'88	Behoefte voor het komende decennium
West-Vlaanderen	78,2	782
Oost-Vlaanderen	76,3	763
Antwerpen	65,2	652
Limburg	129,8	1.298
Vlaams-Brabant	20,9	209
Vlaanderen	370,4	3.704

Tabel 3: Prognose van de behoefte aan bedrijfsterreinen (in ha)

innames (maksimum enkele hektaren) in afwijking van het gewestplan én in aansluiting bij bestaande bedrijven getolereerd worden. Deze innames moeten echter de groene hoofdstructuur vrijwaren en gekompenseerd worden met oppervlaktes van vergelijkbare ekologische en landschappelijke kwaliteit.

Andere randvoorwaarden die voor de milieubeweging belangrijk zijn, is de invloed van nieuwe vestigingen op de mobiliteit en de aandacht voor waterafhankelijke inplantingen. Meer konkreet betekent dit: maximale prioriteit voor inplantingen nabij openbaar vervoersaansluitingen en verbod van waterafhankelijke inplantingen op lokaties zonder aangepaste voorzieningen.

Onthutsende richtnota's

Zoals we reeds vroeger in Milieurama (zie het mei-nummer p. 28-30) aankloegen, is sinds vorig jaar een hele trein van BPA's op gang gekomen die afwijken van het gewestplan. Inhoudelijk komen deze BPA's altijd neer op het omzetten van open ruimte (vooral landbouwbestemming) naar financieel meer interessante bestemmingen (industriegebied, bouwgrond of recreatiezones). Bij een BPA is de gemeente per definitie de initiatiefnemer. Dit wijst er al op dat het beleid van individuele

gemeenten zeker niet uitgaat van een globale planologische analyse inzake vraag en aanbod van industrieterreinen.

Dit vermoeden werd onlangs hardgemaakt door een onderzoek van Natuurreservaten naar de resultaten van de zogenaamde Gemeentelijke Richtnota's waarin de gemeenten hun ruimtelijke behoeften moesten formuleren op vraag van voormalig minister van ruimtelijke ordening Ward Beysen. Natuurreservaten kon de hand leggen op een heel aantal richtnota's verspreid over vier gewestplannen (Veurne-Westkust, Gentse kanaalzone, Dendermonde en Oudenaarde).

Het resultaat is onthutsend: de gemeentebesturen kiezen in hun richtnota's massaal voor de uitbouw van harde economische sectoren (industrie, KMO, wonen, harde recreatie) ten koste van de open ruimte, en dan vooral van landbouwgebied. Wanneer aan deze wensen wordt voldaan, zal de komende jaren ongeveer 20.000 ha extra open ruimte door de genoemde sectoren worden ingenomen (zie tabel 4). Dit vertegenwoordigt een gebied dat 20 % meer oppervlakte inneemt dan het Brussels Gewest...

Gemeentelijke autonomie hier niet wenselijk

De konklusie is dan ook dat de gemeente als beleidsnivo totaal

ongeschikt is om de ruimtelijke planning te dragen, zeker inzake visievorming en het zetten van algemene kaders. Plannen om de ruimtelijke ordening vergaand te decentraliseren naar de gemeenten toe, druisen dan ook volledig in tegen de zorg om het behoud van de open ruimte.

Recent ging de stad Roeselare zelfs nog een stap verder: namelijk de opmaak van BPA's met flexibele grenzen en procedures. Hiertegen zal Bond Beter Leefmilieu trouwens procederen. Immers, hiermee krijgt de neiging van de gemeenten om de verzuchtingen uit de richtnota's te realiseren, een extra instrument. Knokke is reeds gevolgd en er zullen wellicht nog meer geïnteresseerden opduiken. De open ruimte zal er echter niet mee aan kwaliteit winnen.

Politieke moed nodig

Al deze feiten en evoluties tonen nog maar eens aan hoezeer Vlaanderen planologisch gezien niet zozeer behoefte heeft aan nieuwe industrieterreinen, maar wel aan een goed afgewogen structuurplan, waarin de Groene Hoofdstructuur als sektorplan moet geïntegreerd worden. Hopelijk heeft de volgende Vlaamse ekskecutieve de politieke moed om van de reanimatie van de ruimtelijke ordening en vooral dat broodnodige structuurplan een topprioriteit te maken.

Luc Goeteyn

Gewestplanzone	Wijziging
Groen	nagenoeg gelijk
Landbouw	- ca. 20.000 ha
Woonzone	+ 7.000 ha
KMO	+ 6.500 ha
Industrie	+ 1.000 ha
Recreatie	+ 5.500 ha

Tabel 4: Resultaten van het Richtnota-onderzoek (Natuurreservaten vzw)

De vicieuze cirkel van armoede en milieuvernietiging

Wat is "duurzame ontwikkeling"? Is het één van Rushdie's duivelsverzen? Is het een modegril? Elkeen, vriend en vijand, manipuleert het begrip. Voor de één wordt het de slogan van een campagne. De ander integreert duurzame ontwikkeling in zijn/haar beleidsprogramma.

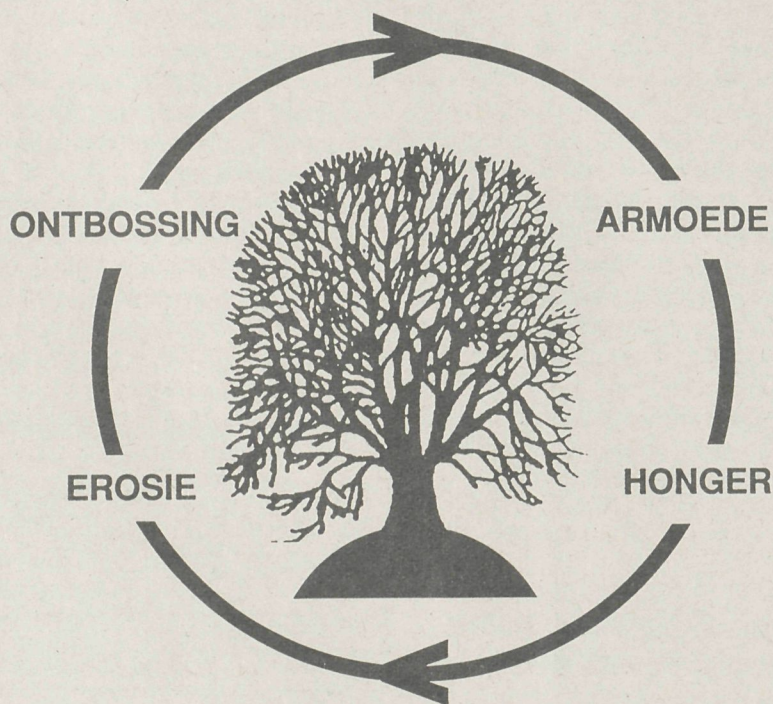
Is een duurzame samenleving dan de weg waarlangs de wereld van armoede en milieuvernietiging gered kan worden? Maar hoe verschillend is dan "de duurzame samenleving" van de huidige? Betekent duurzaamheid nu het einde van de onevenwichtige Noord-Zuid verhouding? Deze en andere vragen werden gesteld op internationale NGO-ontmoetingen in Genève en Stockholm die de grote milieukonferentie van Brazilië (1992) voorbereiden. Bond Beter Leefmilieu was er aanwezig en brengt hieronder verslag uit.

Brundtland

Het begrip duurzame ontwikkeling werd in 1987 geïntroduceerd door de VN-kommissie Brundtland. Zij rapporteerde immers de evolutie van onze samenleving tussen de Stockholm VN-konferentie van 1972 en nu. In haar rapport gaf zij "duurzame" aanbevelingen inzake milieu en ontwikkeling. Sindsdien is het begrip duurzame ontwikkeling een toevermiddel voor een schonere en betere wereld. En iedereen spant de term voor zijn eigen kar. De Verenigde Naties willen duurzaamheid, gemeenschapsminister Kelchtermans streeft naar een duurzaam landbouwbeleid, Bond Beter Leefmilieu, Wereldsolidariteit en talloze NGO's voeren duurzame campagnes.

Roofbouw

De kerngedachte is dat de wereld nu evolueert in de richting van de roofbouw: het milieu wordt leeggeroofd en daarenboven parasiteert de rijkere helft van de wereld op de armere helft. Of... hoe het Noorden de nadelige gevolgen van zijn groei naar de Derde Wereld verplaatst. Het is deze roofbouw die we moeten vervangen door duurzaamheid. Want een "duurzame ontwikkeling" houdt solidariteit in met mensen elders op de wereld en ook met toekomstige generaties.

Wàt wil de kommissie Brundtland uiteindelijk oplossen? Drie wereldvraagstukken komen aan de dagorde in het rapport: het milieu-probleem, de ontwikkeling van de Derde Wereld en de onrechtvaardige sociaal-politieke verhoudingen. Maar zolang de scheve Noord-Zuid verhouding niet wordt rechtgetrokken, krijgt het Zuiden geen kans voor een duurzame groei en ontwikkeling.

Vicieuze cirkel

Reeds in het verleden is de Derde Wereld het slachtoffer geweest van de ongebreidelde bezitsdrang van de Noordelijke landen. Neem nu Haïti. Van het paradijselijk land, dat Columbus eertijds ontdekte, schiet niets meer over. Tijdens zijn koloniale geschiedenis werd Haïti zo waar leeggeplunderd. Het land zit nu met de aangerichte schade: de bossen zijn weggekapt en de boeren zien hun vruchtbare landbouwgrond van de bergflanken wegspoelen.

Minder bekend is dat de plundering tot op de dag van vandaag nog steeds doorgaat. Vandaag gebeurt het echter zonder bruut geweld. Het heet nu "schuldenlast". Endeze plundering komt op diverse terreinen tot uiting. Eén van de terreinen is de internationale handel in grondstoffen. Het is dan ook leerrijk om deze vicieuze cirkel van de Noord-Zuid handel en de milieuvraagstukken eens naderbij te bekijken.

De Noord-Zuid handel

Het meest duidelijke voorbeeld is het commercieel kappen van de tropische bossen. De houtkap is een regelrechte aanslag op het milieu. Over deze verarming van de planeet worden voortdurend alarmsignalen de wereld inge-

stuurd. Vaak tevergeefs. Voor de houteksporterende landen daarentegen, is het tropisch bos een belangrijke deviezenbron. Nochtans komen de inkomsten van de houteksport in handen van een kleine toplaag van de samenleving. De grote houtondernemingen en de rijkere landen die zich bezighouden met de verwerking en met de tussenhandel behoren tot die toplaag.

Daarnaast is er ook het voorbeeld van aluminium. De grondstof van aluminium is bauxiet. Ontwikkelingslanden beheersen samen 80% van de bauxietuitvoer. In de verwerking van bauxiet tot aluminium is het aandeel van de ontwikkelingslanden echter zeer laag. Het zijn enkele Westerse fabrikanten die de macht van de bauxietverwerking in handen hebben: Reynolds uit de VS, het Canadese Alcan, het Zwitserse Alu-Suisse en het Franse Pechiney. En omdat ook deze multinationale aluminium-bedrijven een grote voorsprong hebben in marktinformatie, is de macht sterk aan hun kant gekonsentreerd. De bauxietproducenten uit het Zuiden bevinden zich daardoor in een afhankelijke én onzekere marktsituatie.

Ekonomische spelregels

Ook andere grondstoffen, zoals tin en koper, worden goedkoop geleverd aan de Noordelijke fabrikanten. En het zijn deze sterke Noordelijke economische krachten die bepalen waar de verwerking gebeurt, door wie, tegen welke prijs. Eerlijke economische spelregels? Jawel... ware het niet dat multinationals niets ontzien, noch ekologische neveneffecten van hun activiteiten, noch belangen van de lokale bevolking.

Net als de handel in bauxiet is ook de handel in landbouwgewassen in handen van de geïndustrialiseerde landen: de granenhandel wordt gedomineerd door niet meer dan vijf ondernemingen, de bananenhandel is in handen van slechts drie concerns, enz. Het geluk ligt aan de kant van de konsument die de produkten voordelig kan kopen, maar ten koste van wat. Grote maatschappijen maken immers misbruik van hun macht door de politiek in de (armere) producerende landen te beïnvloeden. Omkoperij is daarbij aan de orde van de dag. Zonder schroom, want arbeiders ontvangen slechts een aalmoes en het milieu wordt onderworpen aan hoogtechnologische (vaak milieuvriendelijke) technieken.

Brazilië 1992

In 1992 buigt de wereld-milieukonferentie van de VN zich over "Duurzame Ontwikkeling" in Brazilië. De bedoeling is dat op internationaal nivo maatregelen worden uitgewerkt om te streven naar duurzame én milieuvriendelijke ontwikkeling in Noord en Zuid, in Oost en West.

Vanuit VODO (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling) werkt Bond Beter Leefmilieu mee aan de voorbereidingen van de VN-milieukonferentie. De taken van de 'jonge' VODO zullen in de toekomst gericht worden op de milieukonferentie 1992. Er is in België immers nood aan uitwisseling van informatie onder de NGO's en aan een stimulans voor bewustmakingsactiviteiten in het kader van de milieukonferentie. Ook de participatie en de inbreng van initiatieven op nationaal en internationaal vlak dient te worden ondersteund.

Binnen VODO wordt een werkgroep opgericht dat zich op drie terreinen specifiek zal voorbereiden rond Brazilië 1992: sensibilisatie, edukatie en politieke lobby. Voor meer informatie contacteer hiervoor Ingrid Pauwels of Annick Declercq (02/539.22.17).

(AD)

Aanslag op het milieu

De internationale handel tussen Noord en Zuid brengt milieuschade aan in ontwikkelingslanden. Zo brengt de winning en de bewerking van niet-hernieuwbare grondstoffen zoals bauxiet enorme milieuproblemen met zich mee. Nefaste gevolgen voor het milieu zijn o.a. erosie, verlies van natuurwaarden en milieubelastende gasen die vrijkomen bij de bewerking. Een voorbeeld. Guinea haalt 90% van zijn eksportinkomsten uit de verwerking en eksport van bauxiet. De goedkopere energielevering stimuleert de lokale verwerking, maar... ten koste van het milieu. Voor goedkope energie zijn immers stuwmeren noodzakelijk. Maar de aanleg van stuwmeren leidt echter tot grootschalige houtkap van bossen en tot het verdrijven van de oorspronkelijke bosbewoners. Daarnaast is er de milieu-onvriendelijkheid van de aluminiumproductie, waarbij gevaarlijke gassen vrijkomen. Mede door de steeds strengere milieuwetten in rijke landen wordt de produktie naar de Derde Wereld landen uitgevoerd. Daar kunnen deze bedrijven er lustig op los produceren, zonder zich te moeten bekommeren om welke milieuwetgeving dan ook. Daarnaast is er ook de rooibouw van agrarische grondstoffen. Erosie en verlies van bodemvruchtbaarheid brengen de landbouwteelten in gevaar. Koffieboeren getuigen hiervan. Om te kunnen blijven concurreren op de wereldmarkt proberen de lokale koffieboeren hun produktie-areaal te vergroten. Hiervoor kappen ze de schaduwbomen op hun plantages, waardoor meer ruimte komt voor koffieplanten. Zonder de bescherming van bomen krijgen wind, erosie en droogte vrij spel. Dit brengt de duurzaamheid van de koffieteelt in het gedrang. Bovendien helpen de geïndustrialiseerde landen mee aan de uitputting van de natuurlijke hulpbronnen aldaar, zoals de vernietiging van tropische bossen.

Verlies aan biodiversiteit door verdwijning van het woud betekent niet alleen een verarming van de aarde maar het betekent ook een bedreiging van de hele mensheid. Helaas, al deze konstateringen brengen weinig perspectief voor de ontwikkelingslanden.

Nood aan politieke wil

Een beleid dat streeft naar duurzaamheid zal nieuwe wegen moeten bewandelen. Nieuwe trends kunnen ingeleid worden met maatregelen zoals het betalen voor de milieuvervuiling, het hanteren van wereldhandelsprijzen die Derde Wereld landen ruimte geven voor ontwikkeling, het opruimen van de eigen afval én het streven naar verinnerlijking. Dat laatste betekent dat "duurzaamheid" dient te worden geïntegreerd in een brede maatschappelijke basis. Bewustmaking en sensibilisatie van konsumenten

en producenten wordt primordiaal. Hier is een taak weggelegd voor de milieubeweging, Derde Wereldverenigingen en andere NGO's. Ook de Belgische overheid dient haar politieke wil te tonen om structurele maatregelen te treffen. Want ook al is België een klein land en kan ze de scheve Noord-Zuid verhouding alleen niet recht trekken, toch kan België initiatieven nemen in een internationale gemeenschap. Daarom dient het Vlaamse verenigingsleven de druk op onze politici op te voeren. Onze campagne "Elke boom is er twee waard..." waarbij we de gemeentelijke mandatarissen een aantal politieke eisen laten ondertekenen, is daar een eerste stap in. Deze mandatarissen moeten de regering immers oproepen om konkrete initiatieven te ondernemen voor de bescherming van het leefmilieu in de Derde Wereld. Alleen zo kan de vicieuze cirkel van armoede en milieuvernietiging doorbroken worden.

Annick Declercq

**ELKE BOOM
IS ER
TWEETWAARD...**

Sensibilisering

Omdat onze campagne "Elke boom is er twee waard..." in de eerste plaats een sensibiliseringscampagne is, werd er ook heel wat informatie op papier gezet. Wanneer je bijvoorbeeld geïnteresseerd bent in een **Informatiepakket** over "De vicieuze cirkel van armoede en milieuvernietiging" (200 fr) of een **lespakket** voor het vijfde en zesde studiejaar met als thema "Zonder woud geen overleving op deze aarde" (250 fr), kan je die gerust aanvragen op het BBL-sekretariaat (02/539.22.17) in de Overwinningstraat 26 bus 11 te 1060 Brussel.

(BB)

Een strengere controle vanwege de overheid zal ook niet lonend zijn. Belangrijker en beter is echter een brongerichte aanpak. Daarvoor is de medewerking van de landbouwers onontbeerlijk. Bond Beter Leefmilieu denkt hierbij onder meer aan een vermindering van de veestapel, een vermindering van het gebruik van meststoffen door een betere mineralenbalans en het verstrengen van de bemestingsnormen.

fosfaten
et de tractor over zijn land
angt Jef Leestma

Bond Beter Leefmilieu heeft deze zomer herhaaldelijk de verontreiniging van het kustwater aangeklaagd. Dit was niet onterecht, zo blijkt uit een tussentijds rapport met het overzicht van het badseizoen 1991 van de BMM. De Bond Beter Leefmilieu heeft namelijk de kwaliteitsbeoordelingen van het Staatssekretariaat vergeleken met de normen uit de Europese Richtlijn inzake **zwemwaterkwaliteit**. Bij de overschrijding van deze normen, is het kustwater juridisch dus niet geschikt als zwemwater en zou het de beoordeling "slecht" moeten krijgen, met een verplicht tijdelijk zwembod als gevolg.

In bijna 1 op 3 beoordelingen was dit niet het geval (in bijna 40% van deze gevallen kreeg het water zelfs de beoordeling "zeer goed" mee...). De argeloze bader werd niet in het minst geïnformeerd over de normoverschrijdingen via het "plus en min"-systeem van de overheid. Vooral salmonella wordt onderge- waardeerd in het huidige beoordelingssysteem. Nochtans wijst deze ziekteverwekkende bacterie op een lozing van onvoldoende gezuiverd afvalwater. Omdat salmonella dus een goede parameter is voor de bepaling van de waterkwaliteit, is de Europese richtlijn dan ook voor een totale afwezigheid van salmonella. De Wereldgezondheidsorganisatie wacht de afronding van de wetenschappelijke discussie af om een uitspraak te doen over de drempels voor infectiegevaar.

De BBL pleit er dan ook voor om het voorzorgsprincipe toe te passen en geen normoverschrijdingen te tolereren.

Bond Beter Leefmilieu heeft een onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van het lozingswater en naar schadelijke effecten op het milieu, veroorzaakt door **pluimveeslachterijen**. Bij het slachtproces ontstaan namelijk twee categorieën afvalstoffen. Enerzijds is er het vast afval (o.a. karkassen, beenderen, pluimen, mest): opslag of verbranding veroorzaken een enorme stankoverlast en lucht-bezoedeling in de onmiddellijke omgeving. Anderzijds is er het afvalwater waarin dikwijls restanten van vast afval en bloed worden teruggevonden. De meeste kippslachterijen lozen dat afvalwater ongezuiverd in de riool of een naburig beekje. Slechts één op tien (!) bedrijven beschikt over een waterzuiveringsinstallatie. Uit de staalnames van het lozingswater blijkt bovendien dat vooral in de groep van kippslachterijen zonder zuiveringsinstallatie de sektoriële lozingsnormen flagrant worden overschreden: soms zelfs 10 maal meer dan wettelijk toegelaten... Massale vissterfte is dan helaas ook niet uit te sluiten. Bovendien pompen dergelijke slachterijen enorme hoeveelheden water op (tot 20 liter per kip), waardoor waterputten van omwonenden droog komen te staan.

Daarom dringt Bond Beter Leefmilieu erop aan om dergelijke bedrijven niet meer in te planten in ekologisch

waardevolle of dichtbevolkte gebieden. De hoeveelheid afvalwater dient drastisch beperkt te worden via ingrepen in het slacht- en verwerkingsproces. Daarenboven moet er in deze sector een strengere controle komen op de vergunningen en lozingen.

Ook bij een onderzoek naar **groenteverwerkende bedrijven**, heeft Bond Beter Leefmilieu kunnen constateren dat er sterk verontreinigd afvalwater geloosd wordt in beken en rivieren. Deze agrarische industrieën zijn zo in sterke mate mede verantwoordelijk voor de "vermesting" van ons milieu en voor het afsterven van vijvers en waterlopen.

Bij vier op de tien gecontroleerde bedrijven werden de lozingsnormen overschreden. In drie gevallen bedroeg de vervuiling voor 2 parameters (zuurstofverbruik en bezinkbare stoffen) zelfs tien keer de toegelaten waarde. Bovendien is de vervuiling sterk geografisch gekonsentreerd (vooral in West-Vlaanderen), wat een ekstra belasting meebrengt voor het milieu in deze gebieden.

BBL voerde vorig jaar eenzelfde onderzoek uit en ook toen werden sterke normoverschrijdingen vastgesteld. De VMZ (die toen belast was met de controle op het afvalwater) en de Federatie voor Groenteverwerkende Nijverheid sloten een akkoord om de bedrijven nog tot 1 mei 1991 de kans te geven hun lozingen in orde te brengen. Hieruit kan alleen maar besloten worden dat zowel bij de bedrijven als bij de milieu-inspectie een grote nalatigheid blijft bestaan om deze milieu-verontreiniging kordaat aan te pakken.

BBL: groenteverwerkende bedrijven vervuilen fel

BRUSSEL — De groenteverwerkende bedrijven lozen sterk verontreinigd afvalwater in zijn mee verantwoordelijk voor de "vermesting" van ons milieu. Dat stelt de Bond Beter Leefmilieu op grond van een onderzoek dat hij uitvoerde in juni en juli.

Bij vier op de tien gecontroleerde bedrijven werden de lozingsnormen overschreden. In drie gevallen bedroeg de vervuiling voor 2 parameters (zuurstofverbruik en bezinkbare stoffen) zelfs tien keer de toegelaten waarde. De gekonsentreerde daling van het zuurstofgehalte dat voor het leven in de oppervlaktewaters van het grootste belang is. Volgens de BBL is de vervuiling sterk geografisch gekonsentreerd, wat een extra belasting voor het milieu in bepaalde gebieden zeer zwaar maakt.

De BBL voerde vorig jaar eenzelfde onderzoek uit en toen werden gelijkaardige overschrijdingen van de norm vastgesteld. De milieuvereniging besluit dat geen verbetering te maken is en dat noch bij de bewuste bedrijven nuchter inspectie grote bereidheid bestaat om deze milieuschade kordaat aan te pakken.

Onderzoek BBL Groentebedrijven overtreden lozingsnormen

Van onze redacteur

Uit een onderzoek van de Bond Beter Leefmilieu (BBL) blijkt dat 4 van 10 onderzochte groenteverwerkende bedrijven in Vlaanderen sterk verontreinigd afvalwater in de oppervlaktewaters lozen. Deze bedrijven zijn hierdoor mede verantwoordelijk voor de "vermesting van het milieu", aldus de BBL.

De sectoriële lozingsnorm worden door drie bedrijven zelfs met een factor tien overschreden. Deze overbelasting door organische stoffen en door stikstofverbindingen is ook de hoofdoorzaak van de daling van de zuurstofconcentratie van de oppervlaktewaters.

De BBL deed vorig jaar een soortgelijk onderzoek en ook toen werden overtrekken vastgesteld. De VMZ die toen belast was met de controle op het afvalwater en de Federatie voor Groenteverwerkende Nijverheid sloten een akkoord om de bedrijven nog tot 1 mei 1991 de kans te geven hun lozingen in orde te brengen.

Groenteverwerkers zijn grote vervuilers

(tijd) — Meerdere groenteverwerkende bedrijven in Vlaanderen lozen sterk verontreinigd afvalwater in oppervlaktewaters. Deze agrarische industrieën zijn zo in sterke mate mede verantwoordelijk voor de "vermesting van ons milieu" en voor het afsterven van vijvers en waterlopen. Dit zegt de Bond Beter Leefmilieu (BBL) in een mededeling. De BBL heeft in juni en juli een onderzoek verricht naar lozingen van afvalwater door groenteverwerkende bedrijven. Bij vier op de tien gecontroleerde bedrijven werden de sektoriële lozingsnormen overschreden. Volgens de BBL blijft er zowel bij de bedrijven als bij de milieu-inspectie een grote nalatigheid bestaan om milieuverontreiniging aan te pakken.

M. Vdum

Na een studie naar de kwaliteit van de **private putwaters**, besluit Bond Beter Leefmilieu dat het nitraatgehalte van het grondwater in Vlaanderen blijft stijgen. Reeds meer dan 40% van het water in deze putten is ondrinkbaar wegens een te hoge nitraatkonsentratie. Het water uit sommige putten was zelfs niet meer geschikt voor veedrenking! Tegen dit tempo zal over vijf jaar méér dan de helft van de waterputten sterk verontreinigd zijn.

De aanwezigheid van deze hoeveelheden nitraat vormt een reëel gevaar voor de volksgezondheid, zeker voor zwangere vrouwen, baby's, maag- en nierpatiënten. Men moet daarbij beseffen dat meer dan een half miljoen Belgen op hun putwater aangewezen zijn als drinkwaterbron...

Bond Beter Leefmilieu vraagt daarom met aandring dat de overheid en de medische wereld hierrond een voorlichtingskampanje opzetten. Bovendien roept deze problematiek om een strenge brongerichte aanpak. Het huidige mestbeleid (met de mestverspreiding als hoofdoptie) zal de uitspoeling van meststoffen naar het grondwater (en daarmee de nitraatvervuiling) niet oplossen. Een heroriëntatie die het milieu en de gezondheid zwaarder laten doorwegen dan productiebelangen, is dan ook hoogstnoodzakelijk. Zoniet blijft het dweilen met de nitraatkraan open.

Te veel nitraat in putwater

BRUSSEL — Het nitraatgehalte van het grondwater in Vlaanderen blijft stijgen. Reeds meer dan 40% van het water uit private waterputten is ondrinkbaar, wegens een te hoge nitraatconcentratie.

Dat blijkt uit een studie van de Bond Beter Leefmilieu (BBL).

10% van onze landgenoten. De BBL waarschuwt de bevolking voor ongezond putwater. Een te hoge nitraatconcentratie is gevaarlijk voor zwangere vrouwen en pasgeborenen en kan kankerwekkend zijn.

De Bond vraagt de overheid en de medische wereld met aandring hierrond een voorlichtings-

Te veel nitraat in meer dan 4 op de 10 drinkwaterputten

BRUSSEL — In 1993 bleef de nitraatconcentratie in het grondwater in Vlaanderen stijgen. Reeds meer dan 40% van het water uit private waterputten is ondrinkbaar, wegens een te hoge nitraatconcentratie.

Dat blijkt uit een studie van de Bond Beter Leefmilieu (BBL).

10% van onze landgenoten. De BBL waarschuwt de bevolking voor ongezond putwater. Een te hoge nitraatconcentratie is gevaarlijk voor zwangere vrouwen en pasgeborenen en kan kankerwekkend zijn.

De Bond vraagt de overheid en de medische wereld met aandring hierrond een voorlichtings-

Studie **Bond Beter Leefmilieu**

4 op 10 privé-waterputten leveren ondrinkbaar water

(tijd) - Reeds meer dan 40 procent van het water uit privé-waterputten is ondrinkbaar wegens een te hoge nitraatconcentratie. Dit schrijft de Bond Beter Leefmilieu (BBL) in een persmededeling. Volgens de BBL blijft het nitraatgehalte stijgen en zullen tegen 1996 meer dan de helft van de putwaters verontreinigd zijn door te hoge nitraatgehaltes.

De BBL komt tot deze ontvattende vaststelling na verwerking van de meetgegevens van de kwaliteit van de putwaters die in de periode januari 1988-maart 1993 zijn verzameld.

De toestand zou in vele gevallen nog verslechteren. Een te hoog nitraatgehalte kan een reëel gevaar opleveren voor de volksgezondheid. De implicaties hiervan op de gezondheid van de bevolking zijn nog niet bekend.

Water met meer dan 200 mg per liter wordt ongeschikt geacht voor veedrenking.

De BBL wil de bevolking waarschuwen dat wanneer de kwaliteit van het putwater niet gekend is, men 50 procent kans heeft dat de eigen gezondheid in gevaar wordt gebracht doordat het water verontreinigd is met een teveel aan nitraten. Gevraagd wordt dat de overheid en de medische wereld de mensen daarover uitgedaagd te worden.

Bezwaarschrift

Lokale aktievoerders uit Brecht organiseren een bezwaarschriftenactie om te protesteren tegen een projekt aldaar dat een zeer flagrante aantasting inhoudt van de open ruimte. Maar liefst 76 ha parkgebied, bosgebied en landschappelijk waardevol landbouwgebied dreigen er immers te worden ingenomen door een golfschool, sportcentrum, rekreative woningen, kantoren en high-tech bedrijven. Dit zou de uiteindelijke bestemming worden van het kasteel Maria-ter-Heide en de aanpalende gronden te Brecht.

Tegen deze onaanvaardbare schending van open ruimte en landschap, kan je mee protesteren door individueel of met je vereniging een bezwaarschrift in te dienen. Een voorbeeld van een bezwaarschrift kan je krijgen op ons sekretariaat (Luc Goeteyn) of bij de koördinator van de actie Luc Melis (Van de Reydtlaan 90 te 2960 Brecht). Elke rechtgeaarde natuur- en milieubeschermer zou allang aan het schrijven moeten zijn...

(LG)

Tijdens de aanhoudende droogteperiode jl. vond BBL het nodig om de bevolking te waarschuwen voor de implicaties hiervan op de **zwemwaterkwaliteit van niet-vergunde waterplassen en kanalen**. Tijdens langdurige periodes van warm en/of droog weer verloopt de natuurlijke zuivering van het water immers moeilijker. Bovendien neemt de concentratie aan vervuild water en het voorkomen van ziekteverwekkers sterk toe. Metingen in het kanaal van Ieper, waarin een triathlon zou doorgaan, onderschreven deze bezorgdheid. Er werden immers hoge gehalten zwarte metalen (o.a. lood en cadmium) opgemeten. Bond Beter Leefmilieu vindt dan ook dat een goede waterkwaliteit moet gegarandeerd worden door een doorgedreven zuivering van alle afvalwater. Bovendien moet in kritische periodes de frekwentie van bemonstering van alle (dus ook niet-vergunde) zwemwaters opgedreven worden om zo nodig maatregelen te kunnen nemen. Eventueel moeten de lozingsvergunningen in droogteperiodes verscherpt worden om de kwaliteit van het oppervlaktewater te kunnen blijven garanderen.

Uit metingen van Bond Beter Leefmilieu blijkt dat steenbakkerijen de omgeving verzieken door de uitstoot van **fluoriden**. Met name in de gewassen van land- en tuinbouwbedrijven in de nabijheid van bepaalde steenbakkerijen worden hoge waarden fluor aangetroffen. Deze stof komt vrij tijdens het bakproces van aarde tot baksteen. De mate van vrijstelling is echter afhankelijk van allerlei factoren (o.a. kleisoort, oventemperatuur, schoorsteenhoogte en capaciteit). Vooral planten, maar ook het vee dat deze planten eet, zijn gevoelig voor fluoriden. Toch bestaan er in België momenteel geen wettelijke normen voor fluorverontreiniging. De wetenschappelijke instellingen waar de stalen geanalyseerd zijn, wijzen erop dat de concentraties die opgemeten zijn, schadelijk zijn voor de planten en gevaar inhouden voor rundvee bij langdurige blootstelling.

Het is dan ook onverantwoord dat de overheid niet meer aandacht besteed aan deze problematiek. Er zijn immers technische mogelijkheden om de uitstoot van fluoriden te verminderen, zodat de schade beperkt kan worden. De Bond Beter Leefmilieu staat er dan ook op dat de exploitatievergunningen van deze bedrijven gevoelig verstrengd worden, zodat zij verplicht worden de nodige milieumaatregelen te nemen. Tegelijk moet de controle op de exploitatievoorwaarden opgedreven worden. Het wordt ook hoog tijd dat de steenbakkerijen zelf hun verantwoordelijkheid op gaan nemen om schade in de toekomst te vermijden.

Bart Boets

PVC ?

DEDOMME NEE !

De anti-PVC-actie loopt op wieltjes

Ondanks de felle tegenkantingen van Feciplast (de federatie van de kunststofnijverheid), is eind september onze anti-PVC-actie van start gegaan. In menige publieke discussie (o.a. BRT Radio en TV-Journaal, De Zevende Dag) hebben ze ons proberen te overtuigen van de zogenaamde "milieuvriendelijkheid van PVC". Maar onze wetenschappelijke voorbereiding was sterk genoeg om deze ballon te doorprikken. Hoezeer de kunststofindustrie zijn best ook doet, met deze actie werd de wegwerpproblematiek nog maar eens in de kijker gezet.

Wil je meer weten over deze ontmaskering of wil je eraan meedoen, dan mogen de hierna volgende uitgaves niet ontbreken in je boekenkast:

- de infobrochure "PVC: een wolf in schapevacht" (80fr)
- de aktiehandleiding vol praktische aktietips (50 fr)

- de stickers "Verpakt in gif, PVC" (50 fr voor 20 st.)
- de platformtekst met achtergrondinformatie over wegwerpverpakkingen

Je kan ook de industrie en de distributeurs onder druk zetten door geen produkten meer te kopen die verpakt zijn in PVC. Wij hebben daarvoor een "zwarte lijst" opgesteld van een heleboel produkten (met merknaam!) die je beter kan vermijden.

Je kan ook meedoen met de briefkaartenkampanje en zo onze eisen mee helpen hard maken bij de overheid:

- 1° een verbod op PVC-verpakkingen tegen eind 1992!
- 2° een halt aan de zinloze recycling van deze PVC-wegwerpverpakkingen !

Snel bestellen bij Bond Beter Leefmilieu, Overwinningstraat 26 bus 11 te 1060 Brussel of telefonisch op het nummer 02/539.22.17.

(BB)

"Ik zou stationchef moeten worden"

Een interview met Luc Dhoore

Op het einde van de jaren '70 was Luc Dhoore als minister verantwoordelijk voor het departement leefmilieu. En dat waren nogal woelige jaren voor de milieubeweging. Wij waren uiteraard benieuwd of dat ook het geval was in de hogere beleidskringen. Een kersvers Bababel-team heeft het voor u uitgezocht. Vanuit het hart van onze democratie nog wel: het parlement...

Luc Dhoore: "Regionalisering akkoord, maar wetende dat men niet naar regionale milieureglementen gaat."

Minister

MR: *U was dus minister van volksgezondheid en leefmilieu tussen 1977 en 1980. De jaren ervoren van 1974 tot 1977 was leefmilieu een staatssekretariaat op zich, het was toen in handen van Karel Poma. Waarom heeft men leefmilieu en volksgezondheid tijdens uw regeerperiode weer samengevoegd?*

Luc Dhoore (LD): Ik had de indruk dat men er meer belang wilde aan hechten. Een minister heeft immers meer grondwettelijke bevoegheden dan een staatssekretaris. En omdat men het aantal ministerportefeuilles niet wilde vermenigvuldigen, heeft men het dan gekoppeld aan een ander departement, namelijk de volksgezondheid. Ik denk dus dat het eerder een opwaardering was van het departement leefmilieu dan wel dat men het een beetje op de achtergrond wilde duwen.

MR: *Maar men kan dan nog altijd de vraag stellen in hoeverre u eigenlijk bevoegd was voor leefmilieu op een moment dat de ganse materie verspreid zat over een heleboel departementen?*

LD: Kijk, er zijn altijd een aantal materies die je nooit kan groeperen onder één enkel departement. Toch was er in 1977 minder versnippering dan vandaag de dag: de regionalisering en kommunautarisering was toen nog niet doorgevoerd zoals dit nu het geval is. Maar wij hadden

toen wel een interministerieel comité voor leefmilieu waarop alle kollega's in wiens bevoegdheid een stukje leefmilieu lag, aanwezig waren. Zoals men het ook doet voor buitenlands beleid. In de praktijk was dit ook een goed werkzaam model. Ik heb dat o.m. kunnen ondervinden op buitenlands nivo, namelijk wanneer men in het kader van de Europese Gemeenschap moest discussiëren over deze materie.

Jaren '70

MR: *Maar namen de andere departementen in dit interministerieel comité leefmilieu wel au sérieux, want de grote items van de jaren '70 waren toch de autostrades, de kernenergie, openbare werken, ... ?*

LD: Het is duidelijk dat men toen nog in de aanvangsperiode was van het bewustwordingsproces van de publieke opinie voor de leefmilieuproblematiek. Maar ik kan u met overtuiging zeggen dat ook andere departementen op dat ogenblik begonnen te ondervinden dat het niet meer vanzelfsprekend was om autostrades e.d. aan te leggen.

Wat de kernenergie betreft heb ik toen een verklaring afgelegd over een moratorium op kerncentrales: wat toen nog in afwerking was, werd afgewerkt, maar er zouden er geen nieuwe meer bijkomen. Dat heeft in die tijd voor heelwat opschudding gezorgd in de regering. En dit is ook het geval geweest met het oprichten van de adviesgroep ecologie, waar ook Bond Beter Leefmilieu deel van uitmaakte. Ik had dit als een ondervinding opgedaan tijdens mijn vorige verantwoordelijkheid. Voordien was ik namelijk verantwoordelijk voor de economische expansie in Vlaanderen, alsook voor ruimtelijke

ordering en huisvesting. Daar vroeg men bij belangrijke industriële projecten advies aan een comité van competente mensen uit de universitaire wereld. We hebben ons afgevraagd of dat ook niet zou kunnen voor leefmilieu in het algemeen, dus niet alleen voor industriële vestigingen maar ook voor wegenwerken, autostrades enzomeer. Dat was in de periode trouwens dat wij gestart zijn met het dossier over de Milieu-Effekten Rapportering (MER). Dat was dus een eerste stap met een eerste wetsontwerp als resultaat. Maar dit is niet afgewerkt omdat de regering voor de zoveelste keer gevallen was en men de zaak heeft moeten herbeginnen.

Federalisering

MR: *U hebt de hele periode van de bevoegdheidsverdeling tussen nationaal en regionaal nivo meegemaakt. Meent u dat het een goede zaak is geweest voor het departement leefmilieu ?*

LD: Dat moet men zien op een dubbel nivo, het binnenlandse en het internationaal nivo. Op binnenlands nivo was het onvermijdelijk dat men de federalisering verder zet. Dat is positief in die zin dat het beleid korter bij zijn eigen mensen staat. Zo kan men een milieu-probleem duidelijker lokaliseren. Anderzijds houdt dit het gevaar in dat men moeilijker tot een besluitvorming kan komen van alle dossiers die in essentie een internationale dimensie hebben. En dat juist op het moment dat er op internationaal nivo een duidelijk strengere aanpak is van de leefmilieuproblemen. Ik denk dus dat wij internationaal een minder goed figuur slaan omdat we daar nog zoeken naar goede overlegstructuren. Het is daarbij mijn vaststelling dat men moet oppassen

dat de nationale staatssekretaris voor leefmilieu nog voldoende initiatiefrecht blijft houden om goede ideeën te verdedigen. Al was het maar omdat de drie gewesten de internationale reglementeringen zouden blijven volgen. Persoonlijk herhaalik: regionalisering akkoord, maar wetende dat men niet naar regionale reglementen gaat.

Milieubeweging

MR: *Hoe ziet u de rol van de milieubeweging naar de politiek toe ?*

LD: Ik zeg dit niet om u een plezier te doen, maar het bestaan van een milieubeweging is van essentieel belang, net zoals een arbeiders- of vredesbeweging. Men moet ook langs andere kanalen dan gewoon strikt de officiële beleidskanalen een bewustwording van de bevolking nastreven en promoveren. Beleidsmensen houden immers vooral met rationele elementen rekening. Dat dit voor een stuk doorkruist of gestimuleerd wordt door bewegingen vanuit de basis, lijkt mij essentieel. Ik denk dat wij nooit zouden staan waar wij nu staan zonder deze basis. En de politici zijn zich daarvan bewust. Ik heb onlangs Theo Kelchtermans (de huidige Vlaamse leefmilieu-minister, nvdr) op een vergadering over zijn beleid en zijn budget horen zeggen dat hij het belangrijk vindt dat de milieubeweging de middelen heeft om goed te kunnen functioneren, ook al wordt hij regelmatig gekontesteerd. Wat wil zeggen dat politici soms verveeld zitten met de kritiek, dat mag gerust gezegd worden. Maar toch vinden we het belangrijk genoeg om te komen tot een gestructureerde samenwerking.

MR: *Hebt u daar tijdens uw regeerperiode ook werk van gemaakt ?*

LD: Ja, de adviesgroep ekologie waarover ik daarnet sprak bijvoorbeeld. Endaarvoor zelfs als minister van ruimtelijke ordening: in het begin van de jaren '70 heb ik de kans gehad om aan de gewestplannen te beginnen. Daarbij werd advies ingewonnen bij de regionale kommissies waarin ook de milieubeweging vertegenwoordigd was. Op relatief korte termijn ben ik er toen in geslaagd om 23 van de 25 gewestplannen in Vlaanderen bij een ministerieel besluit te laten vastleggen.

Toch liep die inspraak niet helemaal van een leien dakje: ik had de indruk dat er binnen de milieubeweging mensen waren die met de overheid wilden samenwerken en dus advies uitbrengen en anderen die meer kontesteerden. Deze laatsten meenden dat ze hun handen niet meer vrij hadden wanneer ze zich inschakelden in een officiële overlegstructuur. Maar dat was in ieder geval onze bedoeling niet. Wij wilden juist advies vragen aan de moeilijkste mensen en dat advies zoveel mogelijk volgen of dat dat ons plezier doet of niet. Ik denk dus dat ik op dat vlak vroeger gesensibiliseerd was dan vele andere beleidsmensen.

Openbaar vervoer

MR: *We hebben nog een laatste vraagje voor u. We hebben u namelijk alleen maar gezien in de trein opgemerkt. Doet u dit geregeld?*

LD (heftig): Altijd! Ik denk dat ik één van de parlementsleden ben die het meeste kilometers per trein doe per jaar. Al mijn dossiers liggen hier in het parlement, dus ik ben hier vaak. Als ik 's morgens in de trein zit, neem ik mijn post door of bereid ik dokumenten voor. En 's avonds om naar huis te rijden, lees ik vooral boeken en niet alleen vakliteratuur hé. Mijn vrouw vindt dat dat tijdverlies is en dat ik beter

"Het mag gerust gezegd worden: politici zitten soms verveeld met de kritiek van de milieubeweging. Maar toch vinden we samenwerking noodzakelijk."

de auto neem. Maar achter het stuur zit je dan een uurtje of twee niets te doen van Genk tot Brussel. In Brussel doe ik ook bijna alles te voet want ik meen dat het te voet sneller gaat dan met de auto. Verleden week begreep een collega mij niet dat ik niet met hem mee wilde met de auto voor een korte verplaatsing. Uiteindelijk was ik er drie minuten vroeger dan hij, ha ha. Soms pak ik ook wel de metro hoewel dat iets duurder is. Voor mij niet natuurlijk want als parlements-lid rij ik gratis op het openbaar vervoer.

MR: *U bent dus een hevig voorstander van het openbaar vervoer?*

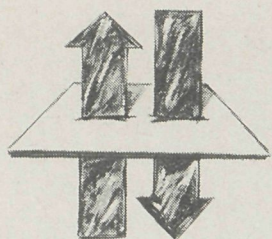
LD (nog altijd heftig): Ja natuurlijk, maar daarom ben ik nog niet blind voor al de problemen die er zijn met dat openbaar vervoer. Wanneer men straks weer veel geld gaat investeren in de infrastructuur van de autowegen om de verkeersveiligheid te verbeteren en de fileproblemen op te lossen, mag men niet vergeten om ook het openbaar vervoer beter uit te bouwen. Ik ben

geenvoorstander van de TGV maar er zou bijvoorbeeld wel een derde spoor moeten worden aangelegd tussen Leuven en Brussel en ook een bocht opdat men vanuit Limburg niet meer langs Landen en Leuven moet gaan. Men gaat de Limburgers anders niet motiveren om het openbaar vervoer te nemen als het twee uur duurt om in Brussel te raken.

Ik hoop ook dat men inspanningen gaat doen om het kollektief vervoer efficiënter te maken. Zo kan nog heel wat verbeteren met de service en de motivering van de mensen die er werken. Want er zijn soms nogal wat vertragingen terwijl er bij de uurregelingen al ruime marges werden ingelast om ze juist te vermijden. (lachend) Een aantal collega's hebben mij reeds gezegd dat als ik met pensioen ga, stationchef zou moeten worden... Ha ha ha!

MR: *Dat zou inderdaad geen slecht idee zijn...*

Bart Boets
Danny Jacobs

LEDENBLAD

Deze rubriek wil een podium zijn voor alle ledenverenigingen van de Bond Beter Leefmilieu (koepel van de natuur- en milieuverenigingen in Vlaanderen).

JNM

De Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming wil dat er meer aandacht wordt besteed aan de rijkdom van kleine landschapselementen zoals poelen. In ons land, waar natuurgebieden vaak niet groter zijn dan een zakdoek, is het immers nodig om elk stukje groen te koesteren. Poelen zijn daarbij belangrijk als tussenschakels die de isolatie van verspreide restjes natuur doorbreken. Zij zijn vaak toevluchtsoorden voor zeldzame diertjes en planten die in de omgeving geen zuiver water meer vinden. Op de landelijke Poelendag van 28 september jl. werd dan ook gestart met het opkuisen, uitdiepen en opnieuw graven van deze waardevolle natuurelementen.

NATUURRESERVATEN

Op 8 november 1991 organiseert Natuurreservaten vzw een studiedag over Europa en het natuurbehoud. Specifieke aandacht gaat daarbij uit naar de Europese regel-

geving inzake natuurbehoud en gebiedsgericht milieu- en natuurbeleid, de praktijk ervan in Vlaanderen en de gevolgen van de inzet van de gelden uit de Europese structuurfondsen op de natuur en het milieu in Vlaanderen.

De kostprijs bedraagt 650 fr voor de eerste drie leden van Natuurreservaten vzw en voor vertegenwoordigers van de ledenverenigingen van Bond Beter Leefmilieu (anderen betalen 1.300 fr). Het geheel gaat door in de Faculty Club (Groot Begijnhof) te Leuven van 9 tot 17u. Meer informatie en inschrijvingen (vóór 25 oktober) bij M. Tas (02/245.43.00).

KBVBV

Menig dierenliefhebber haalde opgelucht adem na de historische beslissing van Sabena om vanaf 1 september 1991 geen in het wild gevangen exotische vogels meer te vervoeren in de laadruimten van haar vliegtuigen. Vorig jaar kwam de luchtvaartmaatschappij nog in opspraak met verschillende ladingen

tropische vogels, waarvan vele de reis niet overleefde door de erbarmelijke reiskondities. Een voorstel van de vogelbescherming dat Sabena beter zou stoppen met deze transporten, werd steeds door de directie van de maatschappij weggewuifd.

Daarop startte het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels met een brievenactie. Tal van nationale en internationale organisaties (waaronder BBL) gaven gehoor aan deze oproep en Sabena werd letterlijk bedolven door verzoekschriften. Deze succesvolle aktie wordt verder gezet tegen andere luchtvaartmaatschappijen die zich nog steeds schuldig maken aan een onverantwoorde medewerking ten nadele van ons natuurlijk patrimonium. Hopelijk komt op deze manier een totale stop op de wereldwijde handel in exotische, in het wild gevangen dieren.

Bart Boets

Te duur, te vuil en te gevaarlijk

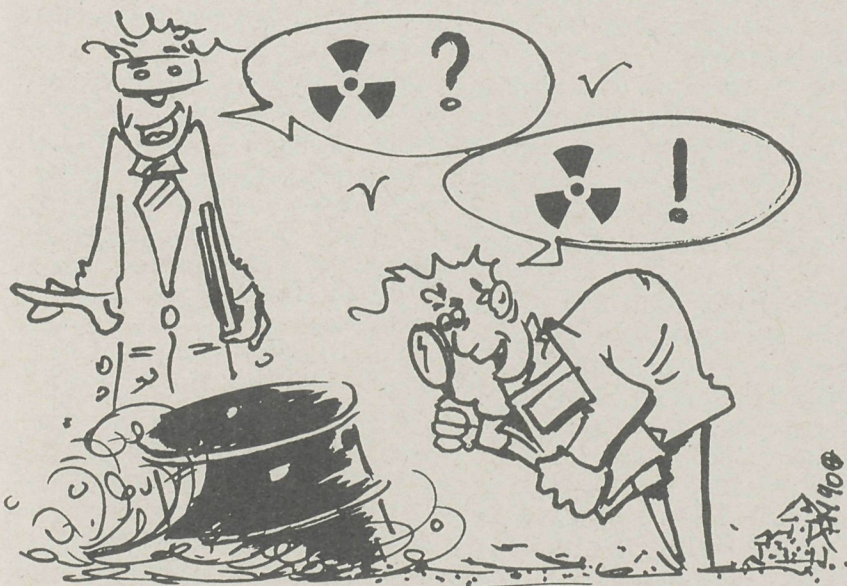
Zeven kernreactoren, verdeeld over de kernparken van Doel en Tihange, leveren ruim 60% van de elektriciteit in België. Hiermee staat ons land tweede op de wereldranglijst, na Frankrijk. Reeds lang dringt de nukleaire industrie aan op een uitbreiding van het kernenergiepark. Maar de overheid weigert vooralsnog het licht op groen te zetten voor de bouw van deze achtste reaktor. De terughoudendheid van de beleidsverantwoordelijken vindt zijn oorsprong in de onoplosbaarheid van het kernafvalprobleem.

Typierend voor de onverantwoorde houding van de nukleaire planners is dat ze jarenlang het probleem van het kernafval voor zich uit zijn blijven schuiven. Zolang het om relatief beperkte hoeveelheden ging en men het afval in zee kon storten, konden de bezorgde burgers nog gepaaid worden met de boutade dat de wetenschap wel snel een oplossing zou vinden. Ondertussen kwam er als gevolg van de onophoudelijke produktie van atoomwapens en het aanwenden van kernenergie reeds zoveel radio-actief afval tot stand, dat het probleem niet meer kan ontweken worden.

In alle stappen van de nukleaire keten (zie kaders) worden immers gevaarlijke radio-actieve stoffen geloosd en wordt er kernafval gevormd. De nukleaire lobbyisten gebruiken vaak de term "nukleaire cyklus". Dit is echter een verkeerde benaming, omdat ze suggereert dat er een gesloten kringloop bestaat. Dat is allerm minst het geval, daar er aan het einde van de keten tonnen niet recycleerbaar, eeuwig radio-actief afval overblijft.

Leeftijdsgrens

Wereldwijd zijn er momenteel 412 commerciële kerncentrales op het elektriciteitsnet aangesloten. Nog maar een zeer beperkt aantal hiervan heeft de leeftijdsgrens van 25 à 30 jaar bereikt. Dit is de oorspronkelijk geschatte levensduur bij de ingebruikname van de reactoren. Vandaag staan we voor de aanvang van een tijdperk waarin steeds meer kerncentrales hun leeftijdsgrens bereiken. Het probleem van het nukleair passief, dat de kernindustrie tot hertoe steeds voor zich uit is blijven schuiven, zal niet langer kunnen ontweken worden. In 1990 hadden 9 reactoren de leeftijdsgrens van 30 jaar bereikt

*Ergens in de Kempen anno 2407.
Wetenschappers zijn op zoek naar de inmiddels uitgestorven
"purperen hei".*

of overschreden. Tegen het jaar 2000 zal dit oplopen tot 44 kernreactoren en tegen 2005 zullen we opgezaagd zitten met liefst 126 oude kerncentrales. Tot hiertoe is men er nog niet in geslaagd een commerciële kerncentrale te ontmantelen. Een dergelijke operatie levert in elk geval duizenden ton eeuwig radio-actief afval op.

Opslaan of dumpen

Wat moet er met dit afval, dat nog vele duizenden jaar hermetisch van de buitenwereld moet afgeschermd worden, gebeuren? Hierop kent geen enkele wetenschapper het antwoord. Ondanks sporadische vreugdekreetjes over weer een nieuw procédé (verglazing, synthetische rock, transmutatie,...), kon nog geen enkele techniek ontwik-

keld worden die de moordende straling gedurende vele eeuwen onder bedwang kan houden. Nadat de London Dumping Convention in 1983 het dumpen van kernafval in zee verbood moet elk land zijn eigen afval zien te verwerken. In België staan momenteel twee opties open: bovengrondse opslag of dumping in diep-geologische lagen. De kostprijs van het bergingsprogramma wordt voorlopig geschat op 12 miljard fr voor de oppervlakteberging en 34 miljard fr voor de geologische berging. Reeds jaren wordt op het SCK-domein te Mol onderzoek verricht naar het dumpen van kernafval in de kleilagen op zo'n 220 meter diepte. In een ondergrondse site zou dan al het reeds geproduceerde kernafval en het te verwachten radio-actieve afval van de ontmanteling van de huidige nucleaire installaties gedumpt worden.

De God van de Onderwereld

Eenmaal gedumpt kan men nooit meer aan het afval aan, waardoor controle en herbeveiliging zo goed als uitgesloten zijn. Dit is struisvogelpolitiek in de letterlijke zin. Er is geen enkele garantie dat binnen de lange periode dat het gedumpte kernafval radio-actief blijft, er geen straling naar de bodem en het grondwater doorsijpelt. De naam van het onderzoeksproject, HADES (High Activity Experimental Site), geeft treffend weer waar het eigenlijk om gaat. Wie vertrouwd is met de klassieke Griekse mytologie, kent Hades als de God van de onderwereld die regeert over de schimmen.

Schoolvoorbeeld

Onze kinderen zullen nog generaties lang opgezaagd zitten met de gevolgen van het winstbejag van de elektriciens. Deze laatsten doen ondertussen alsof er niets aan de hand is en blijven ijveren voor de uitbreiding van hun kernenergiepark. Hierbij krijgen ze steun uit zeer onverwachte hoek. Staatssecretaris voor Leefmilieu Miet Smet sloot in juni jl. een nucleair samenwerkingsakkoord af met haar Tsjecho-Slovaakse collega Josef Vavrousek. Volgens deze overeenkomst zal Belgom, een dochter van Belgonucléaire en Tractebel, helpen bij het evalueren van contracten voor de bouw van nieuwe kerncentrales en bij de opslag van kernafval in Tsjecho-Slovakije. In deze projecten investeerde Miet Smet zo'n 50 miljoen fr, afkomstig van haar begroting van Leefmilieu! De kernindustrie is een schoolvoorbeeld van geprivatiseerde winst en gesocialiseerde kost.

De nucleaire keten (deel 1)

De eerste stap uit de nucleaire keten is de ontginning van uranium. Er zijn zo'n 80 uraniummijnen, wereldwijd verspreid over 23 landen. Voor elke bruikbare kilogram uraniumoxide die de uraniummijn verlaat, blijft er een radio-actieve afvalberg van 500 tot 5.000 kilogram achter. Vlakbij de uraniummijnen bevinden zich meestal installaties om het uranium uit het erts te halen (het zogenaamde "milling"). Ook hierbij worden er honderden tonnen vast en vloeibaar radio-actief afval gevormd.

Het uranium is dan klaar om omgezet te worden in uraniumhexafluoride (UF₆). Om één enkele kernreaktor van 1.000 Megawatt (zoals de kernreactoren Doel-4 en Tihange-3), gedurende één jaar van kernbrandstof te voorzien, moet er niet minder dan 180.000 kg natuurlijk UF₆ geproduceerd worden. Daar natuurlijk UF₆ slechts voor zo'n 0,7% uit splijtbaar U-235 bestaat, moet dit gehalte in een verrijkingsinstallatie tot minstens 3% worden opgevoerd.

Eenmaal verrijkt wordt het UF₆ vervoerd naar één van de 31 kernbrandstoffabrieken, verspreid over 15 landen. In België, meer bepaald in Mol-Dessel in de Kempen, bevinden zich twee dergelijke fabrieken: Belgonucléaire en Franco-Belge de Fabrication de Combustibles (FBFC). Naast uraniumsplijtstofstaven, maakt Belgonucléaire ook MOX-kernbrandstof. MOX is een mengsel van uranium en plutonium.

Plutonium is één van de meest giftige stoffen die we kennen. Er wordt algemeen aanvaard dat één miljoenste van een gram voldoende is om kanker te verwekken. Bovendien blijft het omzeggens eeuwig radio-actief: plutonium verliest na 24.400 jaar amper de helft van zijn stralingsintensiteit.

(einde deel 1)

De Kempen, een nukleaire vuilbak ?

Reeds sedert vele jaren kent de Kempen heel wat nukleaire bedrijvigheid. Er is het stralende radonstort van de oude radiumfabriek MHO te Olen. In het SCK te Mol draaien drie eksperimentele kernreactoren. In Dessel staan de resten van de oude Eurochemic-opwerkingsfabriek. Belgonucléaire en FBFC gaan rustig verder met de produktie van kernbrandstof, waaronder de plutonium bevattende MOX-brandstof. Bij Belgo-process wordt radio-actief afval verwerkt en ondertussen wordt alles in gereedheid gebracht voor het ondergronds dumpen van tonnen eeuwig stralend kernaafval. Naargelang de kerncentrales te Doel en Tihange hun leeftijdsgrens bereiken en binnenkort het Belgische kernaafval uit La Hague naar Mol komt, zal de problematiek van het nukleair passief nog voor heel wat verhitte discussies zorgen. Bij dit alles mogen we niet vergeten dat deze intense nukleaire bedrijvigheid impliceert dat de Kempen konstant doorkruist wordt met gevaarlijke nukleaire transporten. Deze transporten brengen de nukleaire problematiek letterlijk tot aan ieders voordeur. Een ongeval met een plutonium-transport (Belgonucléaire heeft plutonium nodig voor de produktie van MOX-brandstof) of met hoog-radio-actieve gebruikte brandstofstaven van de eksperimentele reactoren van het SCK, zal desastreuze gevolgen hebben.

"Werkverschaffing"

In een streek met een vrij hoge gemiddelde werkloosheid kan men verwachten dat de bevolking niet erg happig is om tegen de "werkverschaffende" kernindustrie in het verweer te komen. Nochtans hebben ze er alle reden voor. De kern-

industrie stelt namelijk vooral hooggeschoold en gespecialiseerd personeel tewerk. Dit is een categorie die makkelijk elders werk kan vinden. Van de lange rij middel- en laaggeschoolde arbeiders, die in de Kempen het grootste deel uitmaken van de werklozen, zullen er maar weinig in de nukleaire industrie tewerkgesteld worden.

Verzet in Olen

Het verzet tegen de gestadige evolutie die van de Kempen een nukleaire vuilbak maakt, komt

geleidelijk aan op gang. In Olen klaagt een groep buurtbewoners reeds geruime tijd de illegale dumping van radio-actief afval door de Metallurgie Hoboken-Overpelt (MHO) aan. Sedert 1922 loosde de oude radiumfabriek van Olen radio-actief afval via de Bankloop in de Kleine Nete. Begin jaren '50 werd de radiumfabriek gesloten en werden de fabrieksterreinen overgekocht door het huidige MHO. Binnen de muren van het MHO-terrein ligt zo'n 55.000 ton laag- en middel-radio-actief afval. Alhoewel dit afval daar al verscheidene jaren (illegaal) lag opgeslagen, leverde de Bestendige Deputatie van de Provincie Antwerpen pas in juli jl.

De nukleaire keten (deel 2)

De afgewerkte kernbrandstofstaven belanden in het reaktorhart van een kerncentrale. Méér dan 70% van alle energie-opwekkende kernreactoren zijn Licht-Waterreactoren (o.a. te Doel en Tihange). Naast de elektriciteitsproducerende kerncentrales zijn er nog onderzoeksreactoren (o.a. op het domein van het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK) te Mol) en louter militaire reactoren voor de produktie van atoomwapens.

Kerncentrales worden geregeld stilgelegd om een gedeelte van de kernbrandstofstaven te vervangen. Tijdens het splijtingsproces hebben er zich in de uitgewerkte brandstofstaven een heleboel radio-actieve splijtingsprodukten gevormd, waaronder plutonium. Na een afkoelperiode van minstens zes maanden in een koelbassin naast de kernreaktor, kunnen de gebruikte brandstofstaven rechtstreeks naar een dumpplaats voor radio-actief afval of naar een opwerkingsfabriek gevoerd worden. In een opwerkingsfabriek worden de gebruikte brandstofstaven in stukken gezaagd en via een chemische behandeling wordt het nog bruikbare uranium, het plutonium en de andere gevormde radio-actieve splijtingsprodukten van elkaar gescheiden. Dit proces levert weer heel wat extra radio-actief afval op. Zo blijft er na heropwerking 150 keer meer laag-radio-actief afval, 10 keer meer middel-radio-actief afval en 5/8 keer meer hoog-radio-actief afval achter, dan het oorspronkelijke volume aan gebruikte kernbrandstof.

Toch blijven heel wat landen, waaronder België, voor de heropwerkings-optie kiezen. Naast de tonnen radio-actief afval die ze produceren, behoren opwerkingsfabrieken tot de meest vervuulende kerninstallaties ter wereld. De Ierse Zee is als gevolg van de opwerkingsfabriek van Sellafield de meest radio-actief vervuilde zee. Na de publikatie van een rapport waaruit bleek dat kinderen van werknemers uit de Sellafield-fabriek meer leukemie kregen dan elders, raadde de direktie haar werknemers aan geen kinderen meer te verwekken...

De gebruikte brandstofstaven van Belgische kerncentrales gaan voor opwerking naar het Franse La Hague. Het kernaafval dat hierbij geproduceerd wordt, zal vanaf volgend jaar terug naar België gevoerd worden. Los van de risico's die met het transport van dergelijke gevaarlijke radio-actieve stoffen gepaard gaan, betekent dit dat onze Kempen en meer bepaald de streek rond Mol, dé nukleaire vuilbak van België wordt.

(EG)

een vergunning af. Deze vergunning is niet tijdsgebonden is en bepaalt dat MHO verantwoordelijk is voor de kosten van de controle. De buurtbewoners vrezen nu dat voor het radio-actief afval binnen MHO een aparte vennootschap opgericht zal worden. Wanneer men die na een tijdje failliet laat verklaren worden de kosten op de rug van de gemeenschap afgewimpeld.

Belgoproces echter dat de lozing van radio-actief afvalwater niet kan worden stopgezet zolang er kernafval moet behandeld worden. Met de vooruitzichten van het Belgische kernafval dat vanaf volgend jaar uit LaHague zal gerepatriëerd worden, betekent dit dat er alsnog geen einde komt aan de radio-actieve vervuiling van het milieu in de Kempen.

vaarlijk en vervuillend. Een wel-doordacht beleid gebaseerd op energie-efficiëntie, energiebesparing en hernieuwbare energiebronnen, kan kernenergie binnen de kortste keren overbodig maken.

Eloi Glorieux
Greenpeace België

En in Mol

Ook in Mol maken steeds meer mensen zich zorgen over de gevaren van de kernindustrie. Zo verzet de "Molse Aktiegroep tegen de Lozingspijp" zich tegen het lozen van radio-actief afvalwater door Belgoproces in de Molse Neet. Door toedoen van deze aktiegroep werd Belgoproces gedwongen om de radio-aktiviteit van het geloosde afvalwater drastisch terug te schroeven. Tijdens een onderhoud met een delegatie van de aktiegroep verklaarde de directeur van

Geen aanvaardbare oplossing

Voor het probleem van het eeuwig radio-actieve kernafval bestaat geen enkele aanvaardbare oplossing. Zelfs indien we vandaag radikaal stoppen met de produktie van nog meer afval, blijven we nog duizenden jaar opgescheept met de erfenis van een onverantwoord energiebeleid. Het enige wat we kunnen doen, is ervoor te zorgen dat het niet nog erger wordt. Dit kan alleen maar door alle kerncentrales te sluiten. Kernenergie is duur, ge-

Aktiegroepen

De lokale aktiegroepen tegen het radiumstort in Olen en tegen de lozingspijp in Mol kunnen gekontakteerd worden via:

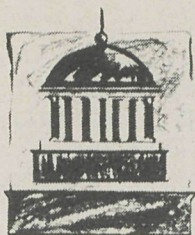
- Dhr Staf Joris,
Gestelenstraat 28 B, 2250 Olen.
- Mevr. Lea De Groof,
Gerstraat 57, 2400 Mol.

Diareeks

Een gloednieuwe diareeks met klankkassette over de nukleaire keten kan worden uitgeleend bij Greenpeace-België, Vooruitgangsstraat 317, 1210 Brussel.

Landen	1990	'91	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	2000	'01	'02	'03	'04	'05
Argentinië															1	1
België															1	3
Bulgarije															1	2
Canada												2	3	4	4	4
Duitsland							1	2	3	3	3	4	5	6	8	8
Frankrijk							1	2	2	3	3	4	5	6	6	6
Indië										2	2	2	3	3	3	3
Italië				1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Japan					1	1	1	1	1	2	4	4	5	7	10	12
Nederland									1	1	1	1	1	2	2	2
Pakistan												1	1	1	1	1
Spanje									1	1	1	2	3	3	3	3
Zweden												1	1	1	4	5
Zwitserland										1	1	3	3	3	3	3
Sovjetunie								1	1	2	2	3	4	6	9	11
Groot Brittanië	8	8	10	10	11	17	19	20	20	19	15	16	16	14	14	14
Verenigde Staten	1	1	2	2	2	2	2	4	4	7	11	13	21	30	42	48
Totaal	9	9	12	12	14	21	25	31	34	42	44	57	72	87	113	126

Tabel: Aantal kerncentrales (in landen aangesloten bij het IAEA) dat tussen 1990 en 2005 de uiterste leeftijdsgrens van 30 à 40 jaar zal bereiken. (bron: International Atomic Energy Agency)

WET EN PERS

PERS

DM, 2/8/1991: "Kontraktenstrijd vertraagt blussen oliebronnen" door Walter De Jonge. Greenpeace-waarnemers laken economische belangenoorlog.

RV, 2/8/1991: "Voldoende zuurstof voor de koma-patiënt?" door Miel Dullaert. Maakt het Spoorplan 2000 een einde aan de jarenlange afbraak van het spoorverkeer?

DM, 3/8/1991: "Duitse biologische boer maakt forse winst" door Walter De Jonge. In België loopt het mank met de distributie.

DM, 3/8/1991: "Asbest: de leugen van de jaren zestig" door Josse Abrahams. Strategie van het minste kwaad wordt die van de hoogste kosten.

HV, 10/8/1991: "De Noordzee bespied..." door Walter De Taeye. Een verkenningsvliegtuig verzamelt bewijsmateriaal tegen zeevervuilers.

FET, 10/8/1991: "Hij komt er tegen hoge snelheid aan: de volledig recycleerbare auto" door MFS. De groene golf slaat toe bij alle Europese auto-konstruktors.

DM, 12/8/1991: "Milieumisdrijven zijn het werk van rationele ondernemers" door PD. Specialisten willen strengere straffen voor milieudelikten.

DM, 20/8/1991: "We moeten groen ontwikkelen om te overleven" door Jan Van Reusel. Het Provinciaal Natuurcentrum van Limburg sleutelt aan ekologische planning.

HV, 23/8/1991: "Milieubewust bouwen met leem" door DW. Een nieuw mensen milieuvriendelijk bouwbedrijfje stelt zich kritische vragen bij elke stap in het bouwproces.

DS, 24/8/1991: "Kustlandschap misbruikt voor vakantiebehoeften" door Jo Buyse. Kan een globaal structuurplan onze Noordzeekust alsnog een schone toekomst verzekeren?

DM, 27/8/1991: "Brits verzet tegen import Belgisch giftig afval" door Walter De Jonge. Na Canada stoppen ook Australië en Nederland export giftig afval naar Wales.

(BB)

Gebruikte afkortingen:

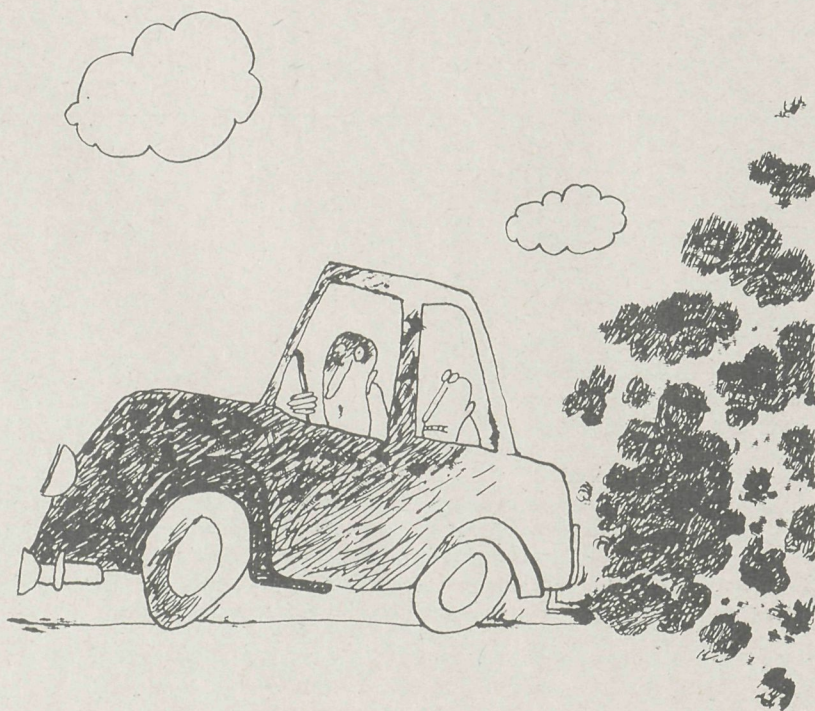
DM: De Morgen
DS: De Standaard
FET: Financieel-Economische Tijd
HV: Het Volk
RV: De Rode Vaan

Van de in deze rubriek vermelde persartikels kan schriftelijk een kopie worden aangevraagd bij de Bond Beter Leefmilieu, Overwinningstraat 26 bus 11, 1060 Brussel. Duidelijk vermelden waarvan je een kopie wenst. Bij de kopies wordt er een overschrijvingsformulier gevoegd, waarmee het verschuldigde bedrag (5fr. per kopie + verzendingskosten) kan worden gestort.

En we stegen met een zucht...

Bij de recente brand van het stort in Schelle kwam kankerverwekkend benzeen vrij. In de omgevingslucht werd een honderd maal hogere concentratie dan normaal gemeten. Dit veroorzaakte bij heel wat omwonenden gezondheidsklachten. Hoewel men reeds jaren de toestand op het stort aanklaagt, moet het blijkbaar telkens tot een (bijna) ramp komen vooraleer de overheid wil optreden.

Maar deze problematiek eindigt niet in Schelle. Bond Beter Leefmilieu heeft immers bij metingen in augustus jl. ook in andere omgevingen onaanvaardbaar hoge concentraties benzeen gevonden. En onze heilige koe, de auto, blijkt hier de grote vervuiler te zijn. Onpopulaire drastische maatregelen moeten we dus op korte termijn niet verwachten. Tenzij er zich weer een ramp voordoet...

Schelle

Naar aanleiding van de alarmerende resultaten van de luchtkwaliteitsmetingen in Schelle wil de overheid (OVAM en Minister Kelchtermans) nu plots snel optreden. Het stortprobleem in Schelle was nochtans niet nieuw. Maar de aanwezigheid van benzeen in de omgevingslucht aldaar werd als dermate ernstig beschouwd dat een snelle sanering zich opdringt. Benzeen is immers een zeer gevaarlijke stof die o.a. bloedkanker kan veroorzaken. Bond Beter Leefmilieu hoopt dat de sanering nu ook daadwerkelijk zal uitgevoerd worden. Helaas zijn daarmee de problemen in verband met benzeen niet opgelost. Hoge benzeenkonzentraties in de omgevingslucht zijn immers geen uitzondering.

Gevaar voor gezondheid

Benzeen wordt namelijk toegevoegd aan benzine, tot 5%. Via de uitlaat verdwijnen er zo jaarlijks vele tonnen benzeen in de omgevingslucht. Ook tijdens het tanken verdampt reeds veel benzeen (ongeveer 10%). De auto is zo verantwoordelijk voor meer dan 50% van de uitstoot van benzeen. Een andere belangrijke bron is de (petro-)chemische industrie: zij nemen 30% van de uitstoot voor hun rekening. Benzeen wordt ook als oplosmiddel gebruikt in veel industriële processen. Deze permanente uitstoot van benzeen is er oorzaak van dat in stedelijke en industriële milieus het gemiddelde benzeengehalte in de lucht merkkelijk hoger is dan in niet-vervulde omgevingen. En op plaatsen met druk verkeer en weinig luchtcirkulatie kunnen zelfs zeer hoge benzeenkonzentraties voorkomen. Bond Beter Leefmilieu heeft in de loop van de maand augustus metingen uitgevoerd en de resultaten van dit onderzoek wijzen duidelijk in deze richting (zie tabel). De benzeenkonzentraties op een aantal kritieke plaatsen zijn zo hoog

dat ze een ernstig gevaar voor de gezondheid betekenen. Ook hier dringt zich dus een sanering op.

Zeer giftig

Benzeen is een zeer giftige stof die via de longen opgenomen wordt en zich opstapelt in vetweefsel, hersenen en beenmerg. In de hersenen heeft benzeen een narkotische werking, in het beenmerg wordt de bloedvorming beïnvloed en het immuunsysteem beschadigd. Bovendien is benzeen erg kankerverwekkend (nl. bloedkanker of leukemie), in zoverre zelfs dat de Wereldgezondheidsorganisatie een veilige grenswaarde niet relevant acht. In Nederland geldt er op dit ogenblik een interim-luchtkwaliteitsnorm van $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (jaargemiddelde) en een streefwaarde van $1 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Noch in België, noch in Vlaanderen zijn er luchtkwaliteitsnormen.

Normale omgevingslucht bevat zeer weinig benzeen (tot $0,5 \mu\text{g}/\text{m}^3$), maar in Vlaanderen ligt de achtergrondconcentratie eerder in de buurt van $1 \mu\text{g}/\text{m}^3$. In binnenmilieu's (woningen e.d.) is het gehalte meestal zelfs hoger (5 à $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$), omwille van allerlei bijkomende vervuilingbronnen zoals verven en lijmen.

Te hoge concentraties

De door de BBL gemeten piekconcentraties op drukke verkeersplaatsen (zie tabel) liggen allen duidelijk hoger dan deze waarden, en overschrijden bijna allemaal de Nederlandse norm. De hoogste gehalten worden teruggevonden in gesloten milieu's met (druk) autoverkeer (in tunnels en parkeergarages). Hier wordt de Nederlandse norm sterk overschreden (zelfs tot 40 keer). Erger is dat ook in drukke (nauwe) stadsstraten hoge gehalten voorkomen. De gemiddelde gemeten waarde in dergelijke straten bij druk verkeer was $21,3$

$\mu\text{g}/\text{m}^3$. In deze straten worden veel mensen (ook niet-automobilisten) blootgesteld aan te hoge concentraties, en dit vaak gedurende langere tijd. Hetzelfde geldt voor de omgeving van benzinstations (gemiddelde gemeten waarde: $42,6 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Dit betekent dat vooral pompbedienden dagelijks een te hoge dosis benzeen binnenkrijgen.

Maatregelen noodzakelijk

Het is duidelijk dat niet alleen omwille van het file-probleem en de energieverkwisting een drastische wijziging van het mobiliteitsbeleid noodzakelijk is. Als we niet willen stikken in onze eigen uitlaatgassen moet het auto- en vrachtverkeer drastisch aangepakt worden.

Technische innovaties kunnen op korte termijn reeds een verbetering van de situatie bewerkstelligen. Een verlaging van het benzeengehalte in benzine is dringend nodig. In de Verenigde Staten bedraagt het gehalte gemiddeld $0,8\%$, in Europa is dit nog 4% . Daarnaast moet sneller overgeschakeld worden op loodvrije benzine (die bevat minder benzeen) en moet de driewegskatalysator veel sneller algemeen verplicht worden. Alleen zo kan de benzeenuitstoot op korte termijn verminderd worden. In gesloten milieu's kan een efficiënt ventilatiesysteem bovendien de zeer hoge piekconcentraties voorkomen.

Naast technische maatregelen zijn echter ook volumebeperkende maatregelen nodig. Het verminderen van het piekverkeer kan de verblijftijd in tunnels beperken en zo de blootstelling aan hoge concentraties tot een minimum beperken. In het stadsmilieu moet de aanwezigheid van de auto verder teruggedrongen worden.

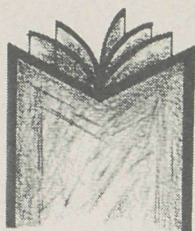
Onpopulair

Dit alles kan slechts gerealiseerd worden met een doordacht mobiliteitsbeleid en ruimtelijk beleid waarbij het openbaar vervoer en de zwakke weggebruiker absolute voorrang krijgen. Ook onze Staatssecretaris voor Leefmilieu Miet Smet somt in een antwoord op een parlementaire vraag de meeste van deze maatregelen op als noodzakelijk om het benzeengehalte in de lucht te beperken. Helaas merken we voorlopig nog niets van concrete maatregelen. Zowel de automobiliteit als het benzeengehalte in de lucht blijven nog steeds stijgen. En zolang er geen echte ramp gebeurt, zullen deze drastische en onpopulaire maatregelen op zich laten wachten. Want de aanpak van ons aller heilige koe, de auto, ligt voor politici blijkbaar veel gevoeliger dan de sanering van een (onpersoonlijk) stort.

Bruno Wens

Aard lokatie	Benzeenkonsentratie ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)		
	gemiddelde	minimum	maximum
drukke stadsstraten	21,3	16,3	27,0
snelwegen	9,7	3,9	21,6
tunnels (Waaslandtunnel)	150	74,5	194
parkeergarages	313	237	390
benzinstations	42,6	11,5	122
Totaal	78,6	3,9	390

Tabel: Benzeenkonsentraties in de omgevingslucht
(analyse-resultaten BBL-onderzoek aug. '91)

Boek en Milieu

De Kempen: arme gronden, rijke bossen, uitgave van Aminor, Bestuur Natuurbehoud en -Ontwikkeling, Dienst Waters en Bossen, Markiesstraat 1, 1000 Brussel, tel. 02/507.31.11; 1991, 32 p., gratis.

In de reeks Bosinfo verscheen een brochure over bos en bosbouw in de Kempen, naar aanleiding van het nieuwe Bosdecreet. Naast een historisch overzicht volgt een bespreking van het toekomstig bosbeleid dat streeft naar meer gemengde en soortenrijkere bos-ecosystemen.

Naar een filosofie van verbondenheid, redactie Guus Peterse, uitgave van Aktie Strohalm, Oudegracht 42, NL-3511 AR Utrecht, tel. 00/31/30/314.314, 1991, 128 p., klein formaat; 19,50 gulden (zonder verz.kost), ISBN 90-70334-82-8.

Dit boekje wil het achterliggend milieufilosofisch gedachtegoed van de Nederlandse vereniging Aktie Strohalm verduidelijken. Het is een verzameling van reeds bestaande teksten die peilt naar de diepere oorzaken van de milieukrisis en de oplossing die bestaat uit structurele veranderingen.

Zoogdierbescherming na 1992, door Dr. Victor Van Cakenberghe, uitgave van Vlaams Zoogdierkundig Overleg, te bestellen bij Johan Vandewalle, Grensstraat 133, 2950 Kapellen, tel. 03/664.17.26, 1991, 28 p., 150 fr.

Dit rapport is de neerslag van een enquête gehouden in de 12 lidstaten van de EG over de stand van de zoogdierbescherming. Jammer dat Frankrijk, Italië, Luxemburg en Spanje niet meewerkten. Gegevens werden verzameld over jacht, wetenschappelijk onderzoek, bontindustrie en CITES-regelingen. Daarnaast volgt een poging om het effect van het verdwijnen van de binnengrenzen in 1993 op de zoogdierbescherming na te gaan.

51 goede manieren om het milieu te redden, van Sietzo Dijkhuizen, Pierre Maréchal en Henk Lommers, Reaal Uitgevers bv te Lisse, te verkrijgen bij Kritak nv, Diestsestraat 249, 3000 Leuven, tel. 016/23.01.31, 1990, 80 p., ISBN 90-5266-043-3, 174 fr.

Een boekje met tips voor de milieupaarder thuis. Het boekje is eenvoudig en heeft ook niet de pretentie volledig te zijn. Voor iedereen die een begin wil maken van een andere milieuhouding.

De parkwachter vertelt over een wildpark in Afrika, van Walter Gansemans, uitgeverij Casterman, Rue des Soeurs Noires 28, 7500 Tournai, tel. 069/25.42.44, 1991, 51 p., kleurenfoto's, gebonden, ISBN 90-303-1545-8, boekhandel, 395 fr.

In de serie "Aktief in de natuur" verscheen dit jeugdboek over het Akagerapark in Rwanda. Drie kinderen gaan op stap met een

parkwachter die op al hun vragen antwoord geeft; zowel over de Afrikaanse fauna en flora als over de bedreigingen van het wildpark. Mooie en leerrijke uitgave.

Begeleidende brochure bij de videoprogramma's "Milieu, spreek er ons niet over, of toch?" en "Dialoog", uitgave van werkgroep Arbeid en Milieu, Breughelstraat 31-33, 2018 Antwerpen, tel. 03/218.65.60, 1991, 107 p., 200 fr.

Onlangs produceerde werkgroep "Arbeid en Milieu" een drietal videomontages, die bedoeld zijn om de discussie los te weken over de wijze waarop werknemers en vakbeweging binnen bedrijven werken rond milieu. Het is een hulpmiddel voor vakbondsmilitanten. De video's en/of brochure zijn ook nuttig voor plaatselijke milieu- en bewonersgroepen om waar mogelijk samen met de vakbeweging knelpunten aan te pakken.

Luchtvaartlawaaï, Nederlandse Stichting Geluidhinder, Postbus 381, NL-2600 AJ Delft, tel. 00/31/15/562.723, 1991, 57 p., 35 gulden (inkl. verz.kost) overmaken op giro nr. 2315065 m.v.v. "Verslag symposium 1991".

Dit symposiumverslag beschrijft uitvoerig de invloed van de burgerluchtvaart op het geluid in de leefomgeving. In Nederland is regelmatig sprake van de gevolgen van de uitbreiding van Schiphol op

het leefmilieu. Ook in België zijn er problemen in Zaventem. Achtereenvolgens zijn er voordrachten over het Nederlandse beleid terzake, de gevolgen voor de gezondheid, de wetgeving, technische lawaai bestrijding en de handhaving in Schiphol.

Onderzoek naar de verspreiding en de typologie van ekologisch waardevolle waterlopen in het Vlaamse Gewest; Deel 1: het Denderbekken. *Uitgave van Aminal, Bestuur Algemeen Milieubeleid, Dienst Water en Bodem, Belliardstraat 14-18, 1040 Brussel, 1991, 47 p., illustraties.*

Deze studie in opdracht van Gemeenschapsminister Kelchtermans bespreekt op overzichtelijke wijze de ekologische kwaliteitsdoelstellingen waaraan het water in onze rivieren in de toekomst zal moeten voldoen. De Dender werd geïnventariseerd naar waterkwaliteit, levensgemeenschappen en structuurkenmerken en dit alles werd op kaart gezet. Hopelijk is deze studie ook werkelijk het begin van een nieuw waterbeleid.

Een gat in de lucht: producten die de ozonlaag aantasten en hun alternatieven, van Arja Hagendoorn, *Uitgeverij Milieu-defensie, Damrak 26, NL-1012 LJ Amsterdam, tel. 00/31/20/221.366, 1991, 64 p., gratis.*

De Milieutelefoon van de vereniging Milieudefensie geeft praktische info over milieuvriendelijke producten. Sommige info wordt gebundeld en verspreid zoals deze handige brochure. Producten die de ozonlaag aantasten en hun alternatieven worden met merknaam vermeld. Het zijn doe-het-zelf materialen, koelkasten, CD-spelers, matrassen, sportschoenen, PC's, en nog veel meer.

European environmental legislation, what does it really mean?, van Mariëtte Glim, *uitgeverij Eburon, Postbus 2867, NL-2601 CW Delft, 1991, 66 p., genaaid, ISBN 90-5166-169-X; 29,50 gulden.*

Dit gespecialiseerd werk beschrijft de implementatie van drie Europese richtlijnen: de vogelbeschermingsrichtlijn, de zwemwaterkwaliteit en de rampenrisiko's van de industriële bedrijven. Daarnaast gaat veel aandacht naar de relatie tussen het Europees beleid, Europese wetgeving en toepassing ervan in de lidstaten.

Milieubeleidsovereenkomsten, redactie H. Bocken en I. Traest, *Story-Scientia, de Jamblinne de Meuxplein 34-35, 1040 Brussel, tel. 11.68.68 (zonder zonenr.), 1991, tweetalig, 172 p., genaaid, ISBN 90-6439-659-0, 1.600 fr.*

Juridisch verslagboek van een colloquium georganiseerd door de Belgische Vereniging voor Milieurecht vzw. Milieubeleidsovereenkomsten zijn relatief nieuw en roepen dan ook een aantal beleidsmatige en juridische vragen op. Ook experts uit Nederland, Frankrijk en de EG namen deel aan de discussie. In bijlage de teksten van de Belgische konventanten.

Van vuile bagger tot schoon slib, redactie Jan Willem Biekart en Rob Leuven, *Uitgave Nederland Gifvrij en Stichting Natuur en Milieu te Utrecht, te bestellen bij MilieuBoek (zie kader). 1991, 320 p., genaaid, ISBN 90-70211-513; 29,50 gulden (exkl. verz.kost).*

Ruim omvattend boek over waterbodemsanering. Bestaat uit vier thema's: visie op waterbodempervuiling en -sanering, inschatting van risico's van waterbodempervuiling, een ruim gedeelte tech-

nische oplossingen en tot slot onderzoek en beleidsvorming. Gaat vooral over de Nederlandse situatie maar is zeker ook interessant voor Vlaanderen.

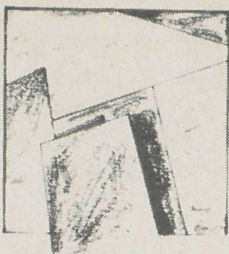
Martine Langen

De in deze rubriek opgenomen publikaties zijn, tenzij vermeld, niet verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu. Ze kunnen wel geraadpleegd worden in onze milieubibliotheek (Overwinningstraat 26, 1060 Brussel). Openingsuren: maandag, dinsdag en woensdag, telkens van 9 tot 12 en van 14 tot 17 uur.

Artikelen- en boekenlijsten zijn te bekomen tegen 10 fr/blz (+ 100 fr forfait). Fotokopies kosten 5 fr/stuk. Gelieve de boeken te bestellen via de betreffende uitgeverij of de boekhandel: adres, telefoon, prijs en eventueel rekeningnummer worden telkens vermeld. Steeds de titel van het gewenste boek aanduiden, indien men via een rekeningnummer bestelt!

Vele van de Nederlandse uitgaven zijn verkrijgbaar bij Stichting Milieuboek, Plantage Middenlaan 2, NL-1018 DD Amsterdam, tel. 00/31/20/24.49.89.

De goedkoopste manier om een boek in het buitenland te bestellen is per internationale postwissel. Formulieren hiervoor zijn in de postkantoren verkrijgbaar.

KRUISWOORDPUZZEL

door Dirk Serneels

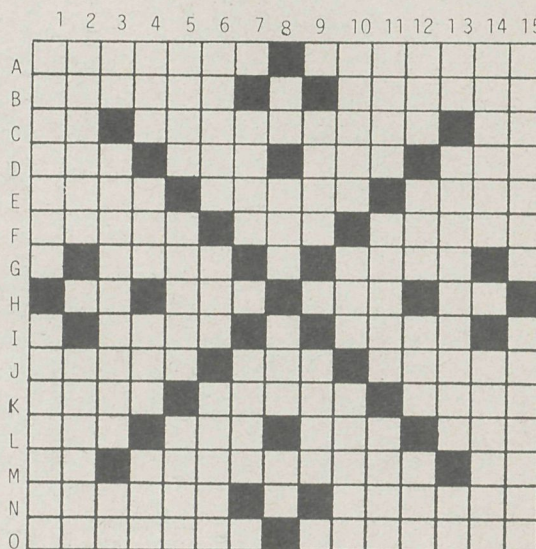
Na het oplossen van het kruiswoordraadsel kan met de aangeduide letters de naam gevormd worden van een produkt dat gebruikt wordt in de biologische tuinbouw. Deze oplossing stuur je dan naar **het nieuwe adres**: Milieurama-Puzzelen, Overwinningstraat 26 bus 11, 1060 Brussel. Dit was immers ook de taktiek van de heer of mevrouw N. Mertens uit Vilvoorde, die er een boekenpakket aan overhoudt. Wie weet ben jij wel de volgende gelukkige...

HORIZONTAAL

- A. Bestrijdingsmiddel - wilde looksoort
- B. Antilope - deel van een plant
- C. Emeritus - toonbaar - kauw
- D. Snelle beweging - Europa - deel van een hals - bloeiwijze
- E. Eiland nabij de Marianentrog - zwarte lijster - op deze wijze
- F. Iers stadje - duin - laan
- G. Verklarende aantekening - grondsoort
- H. Bokstern - godin van de dageraad - vierhandig dier - Japans bordspel
- I. Engelse titel - rustteken in psalmen
- J. Slagader - watervogel - stekelig onkruid
- K. Wildebeest - kunststijl - natriumcarbonaat
- L. Stad in Gelderland - Nieuwzeelandse papegaai - afval van hooi - reeks
- M. Predikante - deel van een auto - terbiuim
- N. Betreffende - peuldragende boom
- O. Visuele verontreiniging in bergstreken - officiële publikatie

VERTIKAAL

- 1. Plaats in Waals-Brabant - reptiel
- 2. Onvatbaar voor een ziekte - 's werelds loon
- 3. Boven - buideldier - zijns inziens
- 4. Arbeidsovereenkomst - gierst - dochter van Zeus - Belgisch tekenaar
- 5. Meisjesnaam - hoofdstuk van de koran - legerkleur
- 6. Dagtekening - muzieknoot - benul
- 7. Loven - voedergras
- 8. Radon - platte zeevis - mannetjesbij - getij
- 9. Rap - zwaar metaal
- 10. Toevluchtsoord - serre - zwarte vogel
- 11. Loot - Europees gebergte - gevoel van passendheid
- 12. Moed - Engels bier - lezing - laboratorium
- 13. In orde - Amerikaanse krokodil - koolmonoxyde
- 14. Keizerlijk bevelschrift - uitgave
- 15. Blaasinstrument - deel van een containerpark

A1 M10 B2 I13 F9 C6 E4 J14 E7 J9

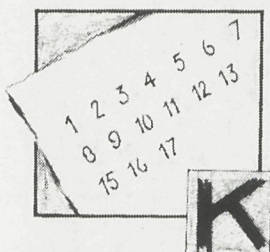
... ..

Oplossing van het juli-augustus nummer:

Het milieu-onvriendelijk iets was de "personenauto".

HORIZONTAAL: A. Pompoen - tapkast; B. Alleen - laagte; C. PS - klopgeest - Re; D. Ree - era - zes - iel; E. Inka - mager - sneb; F. Desan - lol - Kafka; G. Tree - bril; H. Ne - rif - via - ui; I. Rits - gave; J. Snoes - nav - manta; K. Door - dadel - Ezan; L. Oog - dra - lam - air; M. RR - geometrie - li; N. Eskimo - Veerle; O. Negligé - verkeer.

VERTIKAAL: 1. Paprika - esdoren; 2. Alsene - Noorse; 3. MI - eksterroog - kg; 4. Pek - aar - ier - gil; 5. Oele - nerts - demi; 6. Enorm - eis - droog; 7. Paal - naam; 8. Mg - gom - wad - es; 9. Ezel - VELT; 10. Aleer - big - larve; 11. Pass - kraam - mier; 12. Kat - SAI - vae - eek; 13. Ag - influenza - re; 14. Streek - taille; 15. Teelbal - laurier.

KALENDER

OPEN KUSTRUIMTEN

Het Beschermmokomitee voor Leefmilieu en Natuurbehoud Koksijde organiseert op woensdag 23 oktober 1991 een debatavond rond het thema "Open ruimte aan de kust: zegen of vloek?" in zaal Witte Burg te Oostduinkerke om 20u. *Inlichtingen op het nummer 058/51.91.02 (16-18u).*

MILIEUBELEID

De Vlaamse Federatie voor Planologie organiseert een studie-avond i.s.m. BIRO rond "gebiedsgericht milieubeleid" op 24 oktober 1991 om 20u in het VLEKHO te Brussel.

PARLEMENT

Iedereen is welkom op de startdag van het Wereldwinkel-Parlement naar aanleiding van de internationale milieukonferentie van Brazilië '92 op zaterdag 26 oktober 1991 in De Markten te Brussel (zie prikbord).

ROODBORSTJE

Het Koninklijk Belgische Verbond voor de Bescherming van de Vogels nodigt iedereen uit voor haar Dag van het Roodborstje. Deze gaat door

op zondag 3 november 1991 in het Kongrescentrum te St-Pieters Woluwe vanaf 14u.

Meer inlichtingen op het nummer 02/521.28.50.

EUROPEES NATUURBEHOUD

Op 8 november 1991 organiseert Natuurreservaten vzw een studiedag over Europa en het natuurbehoud in de Faculty Club te Leuven (zie ledenblad).

AUTO EN MILIEU

Zaterdag 16 november 1991 zal in het Europees Milieuhuis te Brussel een werkdag doorgaan voor plaatselijke milieuverenigingen rond het thema "Auto en Milieu: verenigbaar?" (zie prikbord).

VERSOBEREN

Op woensdag 20 en donderdag 21 november 1991 gaan twee seminars (14-17u) en twee debatten (20-23u) door met als thema "verrijkend versoberen" (nl. de verarming van mens en milieu als nieuwe sociale kwestie) in de lokalen van Elcker-ik te Antwerpen. *Meer informatie bij Luc Steenkiste (03/218.65.60).*

EKOLABEL

Op zaterdag 23 november 1991 vanaf 9.30u richt Gemisa (Gentse Milieusanering) een studiedag in met als thema "Ekolabel, een middel voor een produktgericht milieubeleid" in de Fakulteit van de Wetenschappen te Gent. *Inlichtingen en inschrijvingen (vóór 15 november) op het nummer 091/64.37.69.*

GRENSMAAS

Het Provinciaal Natuurcentrum van Limburg organiseert op 23 november 1991 een informatievoormiddag rond de Grensmaas (geschiedenis, beheer, grindwinning, visserij, enz.) in Dilsen-Stokkem. *Informatie: 011/71.44.44.*

PVC-AKTIEDAG

Elcker-ik en Bond Beter Leefmilieu organiseren op zaterdag 23 november 1991 een animatie- en aktiedag in het kader van de campagne tegen PVC-verpakkingen. *Inlichtingen bij Luc Steenkiste (03/218.65.60).*

Bart Boets

**MILIEURAMA IS HET
MAANDBLAD VAN DE
BOND BETER
LEEFMILIEU**

**Redaktie
en administratie**
Bond Beter Leefmilieu
Overwinningstraat 26,
B-1060 Brussel
02/539.22.17

Abonnementen
60 BF (losnummer)
500 BF (jaarabonnee)
650 BF (buitenland)
1000 BF (steunabonnee)
op rekening nr.
001-1475409-18
van de Bond Beter
Leefmilieu vzw.

**Hoofdredakteur en
verantwoordelijke
uitgever**
Lieve Grauls

Eindredakteur
Bart Boets

**Werkten mee aan dit
nummer:**
Egbert Asselman
Bart Boets
Rik De Baere
Annick Declercq
Eloi Glorieux
Luc Goeteyn
Danny Jacobs
Martine Langen
Bea Lootens
Paul Moriau (tek.)
Ann Peeters
Dirk Serneels
Mauricette Van Houdt
Luc Verhaegen (foto)
Bruno Wens

Vormgeving
MIOS vzw,
Artesiëstraat 25,
1000 Brussel,
Tel. 02/513.32.60

Copyright
Overname van artikels
wordt aanbevolen,
mits bronvermelding.

**UITERAARD WERD OOK
DEZE MILIEURAMA
GEDRUKT OP
KRINGLOOPPAPIER.**

PVC ?

DEDOMME NEE !

Eind september '91 is de anti-PVC-actie van start gegaan. Deze groots opgezette actie van een 30-tal (milieu-, jeugd-, kulturele) organisaties wil de strijd aanbinden met de wegwerpverpakkingen. De PVC-verpakkingen staat daarbij symbool voor al de onnodige, gevaarlijke en (voor milieu en gezondheid) zwaar belastende verpakkingen.

Als je het fijne wil weten over de PVC-problematiek, dan lees je best onze infobrochure "PVC: een wolf in schapevacht" (80 fr).

Daarnaast kan je meedoen met onze briefkaartenkampanje, om onze eisen hard te maken bij de betrokken minister.

Tenslotte is er nog een zwarte lijst met produkten die verpakt zijn in PVC om je te helpen bij je milieubewuste aankopen.

Wil je echter nog meer doen, dan moet je zeker onze actie-handleiding (50 fr) lezen.

Een seintje aan Bond Beter Leefmilieu volstaat...

02/539.22.17

De milieubeweging, diverse jongerenorganisaties
en socio-kulturele verenigingen eisen:

1° een verbod op PVC-verpakkingen tegen eind 1992 !

2° een halt aan de zinloze recyklage van deze PVC-wegwerpverpakkingen !

Zij roepen tevens de milieubewuste konsument op
om intussen alvast geen PVC-verpakkingen meer te kopen.